

Obligatorisk foreldremekling i høykonfliktsaker
En kvalitativ studie

Peder Kjøs

Avhandling til doktorgraden i psykologi
Leveret 3. November 2016

Psykologisk Institutt
Universitetet i Oslo

© Peder Kjøs, 2017

*Doktoravhandlinger forsvart ved
Det samfunnsvitenskapelige fakultet, Universitetet i Oslo.
No. 645*

ISSN 1564-3991

Det må ikke kopieres fra denne boka i strid med åndsverkloven eller med avtaler om kopiering inngått med Kopinor, interesseorgan for rettighetshavere til åndsverk.

Omslag: Hanne Baadsgaard Utigard.
Grafisk produksjon: Reprosentralen, Universitetet i Oslo.

Takk

Takk til veilederen min, professor Odd Arne Tjersland, leder for FORM-prosjektet, som inviterte meg inn i dette doktorgradsarbeidet. Takk for at du stilte det unike FORM-materialet til disposisjon, og for din presise og krevende veiledning. Jeg har satt umåtelig pris på de lange, snirklete samtaler vi har hatt. For meg har det vært særlig godt å få lov til å skifte retning og fokus så mange ganger, til dels i nokså brå kast. Jeg beundrer også din uendelige tålmodighet og for at du har trodd på prosjektet mitt, til tross for at det nå nærmer seg to år siden det strengt tatt skulle ha vært levert.

Takk også til ko-veilederen min, Katrina Roen, som lærte meg så mye om diskursanalyse og konversasjonsanalyse. Jeg ante virkelig ikke hva dette var da jeg begynte på prosjektet, men din erfaring og ditt analytiske blikk har virkelig vært inspirerende. Det er også her jeg vil takke medforfatter Ole Jacob Madsen, som det har vært så spennende og givende å analysere sammen med, enten det har dreid seg om det faktiske materialet eller bare livet generelt.

Jeg må også takke Psykologisk Institutt for tålmodighet og gode arbeidsvilkår. Det er naturligvis urettferdig å trekke fram en enkelt person, men jeg tar sjansen og nevner Vera Østensen likevel. Maset ditt har faktisk gjort en forskjell.

Til sist vil jeg takke min medforfatter, kone og muse Hanne Weie Oddli. Samtalene med deg om frustrasjoner og gleder, opp- og nedturer, tvil og håp, godt og vondt, har hele veien vært en utømmelig og helt nødvendig kilde til lærdom. Og da mener jeg slett ikke bare når det har handlet om ph.d.-prosjektet. Du er et godt menneske, du.

Innholdsfortegnelse

Takk	2
Sammendrag	4
Liste over artiklene	7
Innledning	8
<i>FORM-materialet</i>	10
<i>Barnets rettslige status: fra objekt til subjekt</i>	11
<i>Den terapeutiske dreiningen i lovgivningen</i>	14
<i>Innholdet i begrepet "barnets beste"</i>	15
Meklingens funksjon	16
<i>Virker mekling?</i>	17
<i>Kunnskapsbehovet</i>	24
Formålet med studien	28
Metode	28
<i>Forskerposisjon</i>	29
<i>Materiale og utvalg</i>	29
<i>Analyse</i>	30
<i>Men er det vitenskap?</i>	35
Oppsummering av artiklene	40
<i>Meklingsvinduet</i>	40
<i>Begrepet "barnets beste"</i>	41
<i>Alliansedannelse i mekling</i>	43
<i>Etikk</i>	45
Diskusjon	45
1. <i>Alliansebygging gjennom sivilisering av samtaler</i>	46
2. <i>Ivaretar meklingen barna?</i>	50
3. <i>Bør mekling være obligatorisk?</i>	52
4. <i>Meklerens kompetansebehov</i>	53
<i>Begrensninger</i>	57
Konklusjon	57
Videre forskning	57
Litteratur	58

Sammendrag

Avhandlingen presenterer en kvalitativ undersøkelse av obligatorisk mekling etter Barneloven og Ekteskapsloven. Materialet for undersøkelsen består av lydopptak og utskrifter av et representativt utvalg på 154 saker der det ble utført alminnelig mekling ved familievernkontorer på Østlandet, samlet inn i 2008 i forbindelse med FORM-prosjektet (Foreldremekling ved separasjon) under ledelse av professor Odd Arne Tjersland ved Psykologisk Institutt, Universitetet i Oslo. Samlet består materialet av lydopptak fra 288 meklings sesjoner, samt kartleggingsskjemaer som foreldrene og meklerne fylte ut i forbindelse med meklingen og ved et oppfølgingsintervju 18 måneder etter siste meklingstime.

De tre studiene som utgjør doktorgradsarbeidet bygger i hovedsak på høykonfliktsakene fra FORM-materialet, i alt 38 saker. Jeg har særlig undersøkt hvordan samtale forløper, med vekt på meklerens strategiske styring av samtale, utviklingen av en arbeidsallianse mellom de tre deltakerne i samtale, og bruken av begrepet "barnets beste". Metodisk er studiene innrettet mot å etablere en praktisk nyttig forståelse av faktisk, alminnelig praksis. Denne metodiske innretningen springer ut av selve materialets beskaffenhet. Lydopptakene er gjort i alminnelig praksis, utført av meklere som ikke har blitt instruert til eller selv oppgir å følge noen nærmere definert metode. Det foreligger ikke noe tilsvarende materiale av et slikt omfang, verken i Norge eller internasjonalt. I motsetning til for eksempel spørreskjemaer eller intervjuer gir FORM-materialet en sjelden nærhet til selve meklings situasjonen. Materialet gir dermed anledning til å utføre analyser som ligger nær nyere psykoterapiforskning, der nettopp undersøkelser av detaljene i alminnelig praksis har fått fornyet aktualitet.

Den første av de tre delstudiene viser hvordan mekleren regulerer affektuttrykk og saksinnhold i samtale. I en del saker lykkes mekleren og foreldrene med å etablere et "meklingsvindu", et balansepunkt der foreldrene både kan uttrykke følelser og forhandle effektivt om de praktiske sidene ved å skulle samarbeide som foreldre etter et samlivsbrudd. Studien består i en detaljert analyse av en høykonfliktsak der foreldrene lyktes i å komme fram til en avtale om omsorgen som begge foreldrene var fornøyde

med. Artikkelen er skrevet sammen med professor Katrina Roen og professor Odd Arne Tjersland.

Den andre delstudien er en analyse av hvordan begrepet "barnets beste" brukes i de høykonfliktsakene i materialet som ender med at det blir inngått en avtale om den videre omsorgen for barna. Idealet om å skape en felles forståelse av barnets beste mellom foreldrene står sterkt i norsk meklingspraksis, og ivaretagelsen av barnets beste skal også ifølge Barneloven være hovedformålet med meklingen. Begrepet "barnets beste" er imidlertid uklart definert i lovteksten og forskriften. Psykologifaget kan heller ikke gi presise og entydige anbefalinger om hvordan idealet om "barnets beste" skal ivaretas i enkelttilfeller. Fordi begrepet er uklart, samtidig som det viser til en svært høyt rangert verdi, innbyr det til en konflikt drivende konkurranse mellom foreldrene om å fylle begrepet med et innhold som favoriserer dem selv som den som best ivaretar "barnets beste". Foreldrenes syn på hvordan barnets beste bør ivaretas endrer seg ikke i løpet av meklingen i vårt materiale. Foreldre som inngår avtaler forenes ikke i en felles forståelse av hvilke ordninger som vil være til barnets beste, men forsoner seg i ulik grad med løsninger som de likevel finner å kunne godta – eller de bringer saken videre til retten. Medforfattere til artikkelen har vært førsteamanuensis Ole Jacob Madsen og professor Odd Arne Tjersland.

Den tredje studien er en videreføring av undersøkelsen av meklingsamtalenes struktur, bygget på en analyse av fem saker som ble meklet av samme mekler. Studien omhandler særlig etableringen av en arbeidsallianse mellom meklere og foreldrene, og mellom de to foreldrene. Meklerens regulering av fokus for samtaler og utforskning av foreldrenes perspektiver er nøye tilpasset graden av samhold mellom foreldrene, og bidrar til å styrke denne. Medforfatter til artikkelen er førsteamanuensis Hanne Weie Oddli.

Samlet viser de tre studiene som inngår i avhandlingen hvordan meklere i alminnelig praksis styrer og strukturerer samtaler i høykonfliktsaker, og hvordan foreldre noen ganger finner grunnlag for å inngå avtaler gjennom å forsones seg med de nye følelsesmessige og praktiske realitetene som følger med et fortsatt foreldreskap etter et samlivsbrudd. Meklerens regulering av den saklige diskusjonen og de følelsesmessige

uttrykkene, samt styrkingen av samarbeidsforholdet, synes å bidra i denne forsoningsprosessen. Diskusjoner om begrepet "barnets beste" synes derimot ikke å bidra til å styrke foreldrenes samarbeid, men kan tvert imot øke konflikten mellom dem.

Meklingsordningen krever mye ressurser ved familievernkontorene, og utgjør også et visst inngrep i privatlivet til foreldre i samlivsbrudd. Dette gir i seg selv grunn til å stille spørsmålsteget ved hvor ressurseffektiv dagens meklingsordning er. Foreldrepar med en høy grad av konflikt kommer fram til avtaler i løpet av meklingen i omlag en tredjedel (36,8 %; 14 saker) av høykonfliktsakene i dette materialet (Gulbrandsen, 2016). Antallet høykonfliktsaker som kommer til en løsning utgjør imidlertid kun 9 % av den totale saksmengden. Våre analyser av det retoriske og praktiske presset som preger mange av samtalerne gir også grunn til å stille spørsmålsteget ved kvaliteten på disse avtalene. Obligatorisk meklingsordning for alle separerende foreldre, uansett konfliktnivå, er dermed et lite ressurseffektivt tiltak for å hjelpe foreldrene i høykonfliktsakene med å lage avtaler. Et hovedformål med studien som helhet er å foreslå endringer i praksis som kan føre til at det blir inngått flere avtaler i høykonfliktsaker, og at disse avtalene blir av bedre kvalitet.

For praksis gir studiene i avhandlingen grunnlag for å anbefale meklere å legge betydelig innsats i å etablere en arbeidsallianse mellom foreldrene, og mellom meklere og hver av foreldrene, samt å legge vekt på det konkrete samarbeidet og grunnlaget for dette, heller enn abstrakte diskusjoner om "barnets beste". De viktigste intervensjonene som meklere bruker i saker som fører fram til godt fungerende avtaler er å styre emosjonsuttrykket og det saklige fokuset inn mot et balansert optimalnivå, og å tilpasse samtalerens form og innhold ut fra foreldrenes egne agendaer og graden av samhørighet mellom dem.

En anbefaling på et politisk nivå vil være å vurdere om resultatene av meklingsordning står i et rimelig forhold til kostnadene ved en obligatorisk meklingsordning. I FORM-materialet karakteriseres konflikten som "høy" av foreldrene selv i en fjerdedel av sakene, og av disse er det altså en tredjedel som ender med at det blir inngått avtaler. De inngåtte avtalene er i sin tur av ulik kvalitet. Obligatorisk meklingsordning slik den foregår i dag står dermed som et eksempel på brede offentlige tiltak som sannsynligvis har en positiv

effekt for et fåtall av mottakerne. Dersom mekling gjøres frivillig, men settes som en forutsetning for rettslig behandling, vil dette kunne frigjøre kapasitet hos meklerne til å arbeide mer med de mest konfliktfylte sakene, og ikke minst til å arbeide mer preventivt i familie- og parsaker som kanskje ikke hadde trengt å utvikle seg til meklingsaker.

Liste over artiklene

Artikkel 1:

Kjø̄s, P., Tjersland, O. A., & Roen, K. (2014). The mediation window: Regulation of argumentation and affect in custody mediation. *Journal of Divorce & Remarriage*, 55, 527-538.

Artikkel 2:

Kjø̄s, P., Madsen, O. J., & Tjersland, O. A. (2015): "Barnets beste" i mekling ved samlivsbrudd. *Tidsskrift for Norsk Psykologforening*, 52, 570-579.

Artikkel 3:

Kjø̄s, P., & Oddli, H. W. (2016): Alliance Formation in High Conflict Custody Mediation: A serial case analysis (under revisjon).

Innledning

Ved samlivsbrudd skal foreldre med barn under seksten år møte til mekling om foreldreansvar, barnas bosted og samvær, dersom det ikke foreligger særlig grunner til at mekling ikke bør gjennomføres (Lov om barn og foreldre/Barnelova, § 51; Forskrift om mekling, § 7; Rundskriv Q-02/2008). Formålet med meklingen er at foreldrene med meklerens hjelp skal inngå en skriftlig avtale om den videre omsorgen for barna. Meklingsattest, som må vedlegges søknad om skilsmisse og utvidet barnetrygd, skrives etter én times mekling. Hvis foreldrene ikke blir enige om noen avtale skal de oppfordres til å mekle i tre timer til, og kan tilbys ytterligere tre timer, dersom meklere finner at dette kan føre fram til en skriftlig avtale (Barnelova, §53).

Det legges betydelige samfunnsmessige ressurser i den nåværende meklingsordningen. Årlig gjennomføres rundt 20 000 meklinger, og tallet er økende (Nilsen, Skipstein, & Gustavson, 2012; Bufdir, 2014). Mekling foregår i 75% av sakene ved familievernkantorene, der disse utgjør 34% av saksmengden og 16% av virksomheten regnet i antall timer (Bufdir, 2014). Også for foreldrene vil det ofte være praktisk og følelsesmessig krevende å gjennomføre mekling.

Selv om den norske meklingsordningen er høyt prioritert og belagt med høye ambisjoner tilsier de evalueringsstudiene som hittil har vært gjort at effekten av mekling er tvilsom, særlig i de vanskeligste sakene (Nilsen et al., 2012). Selv om halvparten (53,7 %) av foreldrene i FORM-materialet oppgir at meklingen har vært til nytte, gir det grunn til bekymring at 20,9 % av foreldrene i høykonflikt-sakene mener at meklingen var mest til ulempe (Gulbrandsen & Tjersland, 2013). Meklerne oppgir selv at de er minst fornøyd med sin egen innsats i de mest konfliktfylte sakene, og etterspør mer egnet metodikk (Ådnanes, Haugen, Jensberg, Rantalaiho, & Husum, 2011).

Slik hovedlinjene i psykoterapiforskningen har gått de siste tiårene er det lite som tyder på at det vil være mulig å løse meklernes vansker med disse sakene gjennom utvikling av spesifikke metoder. Terapiforskningen viser entydig at betydningen av metodikk er underordnet andre faktorer, da særlig alliansen og terapeutfaktoren (Lambert, 2013; Wampold & Imel, 2015). I tråd med tendensen innenfor psykoterapiforskningen er det behov for å undersøke faktisk praksis og beskrive denne på måter som kan bidra til

meklernes kompetanseutvikling. Ettersom mekling er en obligatorisk offentlig inngripen i familielivet, og dermed på viktige punkter skiller seg fra alminnelig terapi eller frivillig mekling, er det også nødvendig å undersøke hvordan selve de begrepene som brukes i meklingen, og den statusen mekleren har, virker inn på samtalene og de avtalene som eventuelt blir inngått.

Min studie av mekling etter samlivsbrudd berører i hovedsak tre områder innenfor psykologifaget. For det første sees meklingen i sammenheng med *den terapeutiske dreiningen i meklingsfeltet*. Konflikthåndtering og mekling har tidligere vært preget av juridisk tankegang, men feltet blir stadig mer preget av psykologisk forståelse og bruk av terapeutiske metoder. Dernest, og i nær sammenheng med det første, tar jeg for meg mekling som en del av den historiske utviklingslinjen vi kan kalle *psykologiseringen av barndommen*. Fra å bli betraktet som foreldrenes eiendom har barn særlig i løpet av de siste 150 årene tiltagende blitt anerkjent som bærere av et egenverd, med det beskyttelsesbehovet og de rettighetene som følger av dette egenverdet.

Psykologiseringen av barndommen har bidratt til at mekling som praksis har forflyttet seg fra en juridisk til en psykologisk diskurs. For det tredje føyer min studie seg inn under en dreining innen psykoterapiforskning der vekten legges på *studier av generelle terapeutferdigheter i alminnelig praksis*, framfor sammenligning av definerte metoder og terapimodeller. I forbindelse med disse studiene har den nyere psykoterapiforskningen vektlagt etableringen og vedlikeholdet av en *arbeidsallianse*. Den herværende studien føyer seg til den økende interessen for alliansens betydning også innenfor foreldremekling og det nært beslektede familie- og parterapifeltet.

Metodisk inngår doktorgradsarbeidet i en kvalitativ forskningstradisjon. De tre delstudiene representerer ulike former for case-studier. Dette formatet er valgt fordi formålet med studien er å frambringe kunnskap i en form som kan være mest mulig relevant for praktikere. Ekspert-praksis som den vi finner i terapi- og meklingsfeltet bygger oftere på *heuristisk* kunnskap, som case-studier er særlig egent til å frambringe, snarere enn den *kategoriske* kunnskapen som kan trekkes ut av kvantitativt baserte studier av større utvalg (Eraut, 1994; Levitt & Piazza-Bonin, 2016). Kasusmaterialet er analysert ved hjelp av konversasjonsanalytiske og diskursanalytiske metoder, som er

utformet spesielt med tanke på å analysere samtaler slik de foregår i alminnelige, ikke-eksperimentelle situasjoner.

Jeg skal i det følgende plassere forskningen min innenfor de tre nevnte psykologfaglige områdene, og beskrive valg og utvikling av forskningsmetoder. Først skal jeg imidlertid gjøre rede for FORM-materialet og forskerposisjonen min.

FORM-materialet

Barne- og likestillingsdepartementet utlyste i 2006 midler til å undersøke nærmere hvordan mekling fungerer i de mest konfliktfylte sakene, med henblikk på å beskrive hensiktsmessig metodikk. Psykologisk Institutt ved Universitetet i Oslo, ved professor Odd Arne Tjersland, fikk anbudet og etablerte FORM-prosjektet. Senere har Bufdir og Psykologisk Institutt tildelt prosjektet ytterligere midler. Datainnsamlingen begynte i 2008. I løpet av syv måneder ble 154 foreldrepar rekruttert gjennom fem familievernkontorer og hos én ekstern mekler, alle lokalisert på Østlandet. I alt 12 meklere har levert data og lydopptak fra meklingssaker. De foreldrene som deltok i undersøkelsen er representative for gruppen av foreldre som kommer til mekling ved familievernkontorene (Gulbrandsen & Tjersland, 2013). Av meklerne i FORM-prosjektet var halvparten psykologer, mens halvparten hadde annen sosialfaglig bakgrunn. Tre av fire forespurte foreldrepar samtykket til å delta i studien. Det innebar at de aksepterte at det ble gjort lydopptak av meklingssesjonene, at de fylte ut kartleggings- og evalueringsskjemaer før og etter samtalene, og at de ble kontaktet for et oppfølgingsintervju 18 måneder etter endt mekling. I tillegg til kartleggingsskjemaene fra foreldrene har også meklerne fylt ut et skjema hvor de vurderte konfliktnivået og hvor vanskelig de opplevde meklingen. Den første delrapporten fra FORM-prosjektet ble levert til Barne- og likestillingsdepartementet i 2009 (Gulbrandsen & Tjersland, 2009). Denne rapporten viser at 24,7 % av utvalget opplevde en høy grad av konflikt. Konfliktene dreide seg om ordninger for den videre omsorgen for barna, men også om økonomi og andre forhold. Nesten en femtedel (18,5 %) av foreldrene oppga at de hadde lite håp om å komme fram til en avtale. I 30% av alle sakene kom man heller ikke fram til noen avtale; dette betyr likevel at det ble oppnådd enighet om en avtale i 70% av sakene. Av høykonfliktsakene endte 36,8 % (14 saker) med at det ble laget en avtale, men i tre

av sakene var minst en av foreldrene misfornøyd med den inngåtte avtalen (Gulbrandsen, 2016). Foreldre i samlivsbrudd tilbys inntil 7 timer mekling, men 39% av høykonfliktsakene ble avsluttet etter kun én time. Ytterligere 26% ble avsluttet etter to timer. Samlet sett støtter resultatene fra FORM-prosjektet inntrykket av at mekling bidrar i moderat grad til å hjelpe foreldre som står i stor konflikt etter samlivsbrudd, dersom målet er at de skal inngå en skriftlig avtale om den videre omsorgen for barna.

Bakgrunnen for at jeg var interessert i å studere FORM-materialet er at jeg har arbeidet som terapeut for enkeltklienter, par og familier siden 1997, og særlig har vært opptatt av familier i endring. I de siste syv årene før stipendiatperioden arbeidet jeg i hovedsak i barneverntjenesten, i psykisk helsevern for barn og unge, og som sakkyndig for retten og Fylkesnemnda. Jeg har imidlertid ikke arbeidet som mekler. Mitt eget samlivsbrudd i 1993, og meklingsprosessen og den påfølgende rettssaken etter dette, har bidratt til min interesse for feltet, men jeg har ikke engasjert meg politisk eller tatt stilling i de debattene som versert om meklingsordningen.

Da jeg ble ansatt som stipendiat i tilknytning til FORM-prosjektet i 2010, pågikk den siste fasen av oppfølgingsintervjuer med foreldrene. Jeg bidro praktisk ved å gjennomføre et fåtall slike intervjuer og med transkripsjon av noen meklings sesjoner, men har ellers kommet til et ferdig innsamlet materiale. Min forskningsinnsats har dermed i all hovedsak bestått i å systematisere og analysere det foreliggende materialet.

Barnets rettslige status: fra objekt til subjekt

Den økte verdsettelsen av barnets opplevelsesverden og barndommens betydning står blant de mest betydningsfulle og gjennomgripende samfunnsendringene i vår tid (Raundalen, 2005). Fra å ha blitt sett på som arbeidskraft, eiendom og kapital i alliansebygging mellom familier har barn i løpet av de siste to århundrene kommet til å bli betraktet som individer med egne behov, ønsker og rettigheter (Eekelaar, 1986). I forbindelse med avgjørelser som angår barn har barnet selv endret status fra rettsobjekter til psykologiske og rettslige subjekter.

I et historisk perspektiv kan den økende interessen for barnet som individ sies å ha tatt noen avgjørende skritt med Rousseaus dannelsesroman *Emile* fra 1762 og de endringene i barnets rettslige status som fulgte på begynnelsen av 1800-tallet. Det

radikale ved Rousseaus roman består i at den bygger på et syn på barnet som godt, sunt og naturlig, og oppdragelsen som en prosess som skal understøtte barnets gode tilbøyeligheter, heller enn at barnet skal siviliseres og disiplineres (Østerberg, 1999). Dette nye synet på barnet inngikk i Romantikkenes reaksjon mot Opplysningstidens aktivistiske holdning til å temme og forme naturen etter rasjonalistiske prinsipper. Med Romantikkenes verdsetting av det naturlige fulgte også en ny vektlegging av kjernefamilien, og særlig av morsrollen. Fars rolle som familiens overhode og hans råderett over barna kom dermed til å bli utfordret.

I 1839 vedtok det britiske parlamentet en ny *Custody of Infants Act* som ga mødre og fedre lik rett til omsorgen for barn under syv års alder. Bakgrunnen for lovendringen var en kampanje iverksatt av forfatteren og feministen Caroline Norton. Norton ble skilt fra sin voldelige og alkoholiserende ektemann i 1836, og sto dermed helt uten rettigheter overfor sine tre sønner, som mot hennes vilje ble innlosjert hos slektninger i Skottland (Parliament.uk, 2014). Nortons argumenter, og den lovteksten som ble utformet på bakgrunn av disse, tok utgangspunkt i at mødre burde ha en naturlig rett til å ha del i omsorgen, i tråd med den universelle naturretten som gir en hver borger rett til rådighet over sin eiendom.

Selv om loven fra 1839 primært regulerte foreldrenes rådighet over barna, bidro den til å etablere den såkalte "tender years"-doktrinen, som innebærer at barn antas å ha et behov for særlig beskyttelse og omsorg i de første leveårene. I praksis kom "tender years"-doktrinen til å innebære en morspresumpsjon – altså at mor i utgangspunktet ble sett på som den best egnede omsorgspersonen. Doktrinen ble fremmet av de tidlige feministene, som argumenterte ut fra at mødre fra naturens side har særlige forutsetninger for å ivareta omsorgen for små barn. Disse særlige forutsetningene var blant annet knyttet til amming, som rundt slutten av 1800-tallet kom til å bli tillagt en langt sterkere betydning enn tidligere, både som uttrykk for kvinnelighet og morskjærighet og som en viktig forutsetning for barnets emosjonelle utvikling (Brandser, 2009).

Mødres posisjon overfor fedre ble styrket i og med "tender years"-doktrinen, men vektleggingen av barnets beste innebar samtidig en svekking av begge foreldrenes

rettslige posisjon overfor barna. På lik linje med far sto mor nå uten rettigheter overfor barnet dersom hennes omsorg viste seg *ikke* å være til barnets beste. Det var ikke lenger foreldrene, men staten som hadde det endelige ansvaret for barnets ve og vel, og som om nødvendig måtte ivareta dette i strid med foreldrenes ønsker (Eekelaar, 1986; Gordon, 2008). Barnet var dermed blitt et selvstendig rettssubjekt, løsrevet fra foreldrenes rettigheter til barnet som objekt.

I tråd med styrkingen av barnets posisjon som subjekt overfor foreldrene ble den britiske *Custody of Infants Act* endret igjen i 1873. Den nye loven styrket prinsippet som innebar at tildelingen av omsorgen skulle ivareta barnets behov, heller enn foreldrenes rettigheter. Tilsvarende lover ble vedtatt i alle Vest-Europeiske land og i USA.

I Norge har barnets rettslige posisjon utviklet seg på samme måte som internasjonalt. Foreldrenes rådighet over barna ble først begrenset ved at retten til å straffe barn fysisk ble begrenset. Mens Kong Christian Vs lov fra 1687 ga foreldrene "refselsesrett" ga den nye barneloven fra 1891 kun rett til "måteholden legemlig refselse" (NOU 1977:35). Adgangen til å straffe barn fysisk ble helt opphevet i 1972.

Fram til en lovendring i 1969 hadde mødre fortrinn til foreldreansvaret for barn født i ekteskap, i tråd med den alminnelige morspresumpsjonen (NOU 1977:35). Fra 1981 har gifte foreldre automatisk hatt felles foreldreansvar, og fra 2006 gjelder dette også for samboende foreldre. I praksis har likevel morspresumpsjonen stått sterkt i lang tid, i Norge så vel som internasjonalt. Mors antatte naturgitte fortrinn som forelder ble brukt i rettsavgjørelser helt fram til midten av 1900-tallet, og har fortsatt en viss oppslutning i den allmenne befolkningen (Braver, Ellman, Votruba, & Fabricius, 2011; Hennem, 2006). Rettspraksis har imidlertid fulgt den generelle utviklingen i retning av likestilling mellom kjønnene, slik at foreldrenes kjønn ikke lenger har betydning for utfallet av barnefordelingssaker i Norge (Gjønnes, 2009).

Begrunnelsen for likestilling mellom foreldrene har altså helt siden slutten av 1800-tallet vært ivaretagelsen av barnets beste, med en tiltagende vektlegging av følelsesmessige og tilknytningsmessige forhold. Denne psykologiserende utviklingen kommer til uttrykk i begrunnelsen for den foreslåtte lovendringen i NOU 1977:35:

Bestemmelsen om foreldreansvaret må først og fremst gi uttrykk for barnets rett til omsorg, omtanke, stimulering m.v. - aller mest i de første leveårene (s. 46).

Foreldrene har altså plikt til ikke bare å forsørge barna, men også gi "omsorg, omtanke, stimulering m.v." Foreldreskapet framstår som i hovedsak barnefokuset heller enn foreldrefokuset, og definerer voksnes plikter heller enn deres rettigheter. Pliktene er i tiltagende grad psykologisk orientert.

Et nytt skritt langs den psykologiserende utviklingslinjen består i at det biologiske prinsippet ved omsorgsovertakelse nå utfordres av et prinsipp om utviklingsfremmende tilknytning (NOU 2012:5). Tradisjonelt har det biologiske prinsipp stått sterkt i norsk barnevern, og stor innsats har vært lagt ned for å sikre kontakten med de biologiske foreldrene når barn vokser opp i fosterhjem. NOU 2012:5 foreslår imidlertid at begrepet "biologisk" fjernes helt fra Barnevernlovens § 4-20, og at det definerte formålet med samvær med foreldrene skal være at dette er utviklingsfremmende for barnet (NOU 2012:5).

Foreldrenes utvidede plikt til å ivareta barna psykologisk er en av hovedbegrunnelsene for dagens meklingsordning. Da obligatorisk meklingsordning for foreldre med barn under 16 år ble innført i 1993, var det primære formålet å bidra til at det inngås avtaler som er til barnas beste. Med dette er det innført en plikt til samarbeid for foreldre. Barnets beste er "ikke bare et kriterium for avgjørelser, men også en rettesnor for saksbehandlingen" (NOU 2008:9, s. 12). Plikten er forankret i psykologfaglig kunnskap om at konflikt mellom foreldrene potensielt er skadelig for barn, også når foreldrene ikke bor sammen (NOU 2008:9).

Den terapeutiske dreiningen i lovgivningen

Parallelt med utviklingen av barns status som rettssubjekter har Retten selv endret seg fra primært å skulle sørge for rettferdighet til å anlegge en mer "terapeutisk" ambisjon. En dom eller et forlik skal ikke bare være *rettferdig*, men også *til det beste*. En slik ambisjon gjelder på de fleste rettsområder. Innenfor strafferetten har fengslene skiftet fokus, først fra gjengjeldelse til disiplinering (Foucault, 1977), dernest til forbedring og rehabilitering (Ot. prp. nr. 90, 2003-2004; St. meld. nr. 37, 2008). Innenfor familieretten

har veien fra de kontraktsrettslige prinsippene som ble innført etter blant andre Caroline Nortons innsats, til dagens terapeutiske formål, vært kortere og mer konsekvent. Den psykologiseringen som barndommen og familielivet generelt har gjennomgått, har også preget lovgivning og rettspraksis. Det moderne familielivet, med kjernefamilien som den bærende institusjonen, ble styrket av den freudianske psykologien, som understreker betydningen av familien for barn og voksnes psykiske helse (Østerberg, 1999). Senere har tilknytningspsykologien hatt stor innflytelse på så vel de allmenne oppfatningene om familiens betydning som på lovgivningen (se Smith, 2010).

Innholdet i begrepet "barnets beste"

I lovgivningen viser begrepet "barnets beste" til det generelle prinsippet at omsorgen for barnet skal være utviklingsstøttende med utgangspunkt i det enkelte barnets erfaringsverden, behov og muligheter (NOU 2008:9). Begrepet er bevisst ikke forankret i spesifikk psykologisk eller barnefaglig kunnskap, men viser til et kulturelt definert verdigrunnlag (NOU 2008:9). Det er foreldrene selv som vurderer hva som er til barnets beste, i den grad deres forståelse av begrepet ikke fører til brudd på barnets egne rettigheter. Det er derfor foreldrene som bestemmer for eksempel hvilket samvær som er til beste for barnet (Barneloven, §42).

Fra rettslig hold og fra foreldre har det imidlertid vært stor etterspørsel etter et psykologfaglig innhold til begrepet "barnets beste". Som et svar på dette behovet har Forening for sakkyndige psykologer (FOSAP) gitt ut brosjyren "Samvær 0-3" med anbefalinger for ordning av samvær for de yngste barna. FOSAP tilrår at barn på 12 – 18 måneder forsøksvis kan overnatte hos samværsforelderen, og at barn på 18 – 24 måneder oftest kan ha en fast overnatting pr. uke, men at "lovens normalordning" ikke bør innføres før ved ca. 3 års alder (FOSAP, 2014). Disse rådene er sammenfallende med de som gis i brosjyren "Barnets beste ved samlivsbrudd" (Bufdir, 2014), og de føringene som Smith (2010) gir med utgangspunkt i tilknytningsteori. Sistnevnte fraråder særlig at det gjennomføres samvær der det har vært vold mellom foreldrene eller mot barnet (Smith, 2010). Ut over disse generelle rådene har psykologer vært tilbakeholdne med å gi konkrete fortolkninger av begrepet "barnets beste" i offentligheten. Når rådene likevel gis, understrekes det at de skal oppfattes som generelle anbefalinger som foreldre,

dommere og sakkyndige bør ta hensyn til. De definerer ytterpunkter, men åpner et stort handlingsrom for utforming av varianter som passer til det enkelte barnet og den enkelte familien. Dette er i tråd med internasjonale tendenser, som også går i retning av å definere "barnets beste" som et verdispørsmål heller enn et faglig spørsmål (Emery, 2012). Selv en vid definisjon som den Emery (2012) legger til grunn – "My definition of 'best' in the following discussion is when children have fewer psychological problems" (s. 110) – er diskutabel, ettersom en oppvekstssituasjon som innebærer psykologiske belastninger likevel kan vurderes som mer ønskelig enn alternativet, for eksempel fordi barnet selv har ønsket den. Dersom barn skal ha sterkere rettighetsvern gjennom at de i større grad skal høres, innebærer dette at de også får en utvidet rett til å gjøre sine egne valg og bære konsekvensene av dem, også når disse er uheldige for dem selv (Ekelaar, 1986). Diskusjonen kompliseres ytterligere av at det ikke foreligger forskning som gir entydige svar på hva slags omsorgssituasjon som best ivaretar barns psykologiske behov og utvikling over tid (Emery, 2012). Slik forskning blir i sin tur vanskelig å gjennomføre så lenge fagfeltet ikke opererer med noen omforent definisjon av "barnets beste" (Kelly, 1997). Uten noen slik felles definisjon er det vanskelig å vurdere effekten av tiltak, og dermed å sammenlikne følgene av ulike måter å organisere familien på.

Meklingens funksjon

Foreldrenes og til dels også barnas rådighet over oppvekstssituasjonen tillegges altså en stor egenverdi. Samtidig er det godt vitenskapelig belagt at konflikter mellom voksne, enten de lever sammen eller har skilt lag, kan være til betydelig skade for barn (Amato, 2000; Lansford, 2009). Et samlivsbrudd er ikke en enkeltstående hendelse, men en prosess som innebærer en omstrukturering av familien med store konsekvenser over lang tid (Emery, 2012; Lansford, 2009). Det er grunn til å tro at kvaliteten på samarbeidet mellom foreldrene er av større betydning enn hvilken samværsordning som praktiseres (Kwiatkowski et al., 2014). Den nåværende ordningen med obligatorisk mekling er ment å skulle ivareta både den egenverdien som ligger i at foreldrene selv tar avgjørelsen, og hensynet til faren for at en konflikt kan føre til skade. Det legges til grunn at det som hovedregel er best at foreldrene selv kommer til enighet om den videre omsorgen for barnet, og at en tvist for domstolen ofte vil forsterke konflikten mellom foreldrene (NOU 1998:17).

I hvilken grad fungerer så meklingen etter hensikten? Bidrar mekling til å redusere konflikter mellom foreldre, og hvilken betydning har prosessen for barnas oppvekst?

Virker mekling?

Sammenliknet med psykoterapifeltet har det vært utført langt mindre forskning som sammenlikner ulike metoder og teknikker i meklingsfeltet (Baitar, 2012; Cohen, 2009; Emery, Sbarra, & Grover, 2005; Kelly, 2004; Wall, Stark, & Standifer, 2001). Til den eneste kvantitative metastudien som har vært gjennomført på feltet fant man kun fem studier som sammenlikner effekten av mekling direkte med effekten av rettslig behandling, på en slik måte at det lar seg gjøre å regne ut effektstørrelser (Shaw, 2010). Meta-analysen viser en effektstørrelse på 0.36, noe som regnes som en liten til moderat effekt (Shaw, 2010). Disse fem studiene opererer imidlertid med ulike resultatmål, og det varierer om fordelingen til kontroll- eller eksperimentgruppe er tilfeldig.

Kun én randomisert og kontrollert studie sammenlikner effekten av mekling med rettslig behandling på barns psykiske helse over lengre tid. Robert E. Emery og hans medarbeidere har fulgt foreldrenes samarbeid i 71 høykonflikt-saker gjennom 12 år etter mekling, og kartlagt foreldrenes og barnas psykososiale utvikling (Emery, 2012). Denne studien identifiserer fire "aktive ingredienser" i mekling: (1) at foreldrene trekkes inn i et langsiktig samarbeid om foreldreoppgavene ut over den krisepregede tiden like etter bruddet, (2) at det gis anledning til å arbeide med underliggende emosjonelle temaer, (3) at foreldrene får hjelp til å etablere et saksorientert, "business-like" samarbeidsforhold, og (4) at man unngår å presse fram avgjørelser som virker splittende i den kritiske fasen når det skal forhandles om de fortsatte relasjonene mellom familiemedlemmene (Emery, 2012; Emery, Sbarra & Grover, 2005). På samme måte som i nyere psykoterapiforskning er man tilbakeholden med å knytte effekten av meklingen til spesifikke intervensjoner eller metoder. Studien demonstrerer snarere nytteverdien av en *terapeutisk holdning*, der man fokuserer mer på den emosjonelle reorienteringen som foreldrene står overfor, enn på den skriftlige avtalen som skal inngås.

Disse anbefalingene er representative for den generelle terapeutiske dreiningen i familiemeklingsfeltet og i den bredere konflikthandlingsforskningen (Deutsch, Coleman, &

Marcus, 2006; Gulbrandsen & Tjersland, 2010; Rønbeck, 2008). De står i motsetning til tidligere meklingsmodeller, der emosjonsuttrykk i hovedsak vært betraktet som et hinder for meklingen. De ofte siterte autoritetene Coogler, Weber og McKenry (1979) skriver for eksempel:

The major goal of mediation in family disputes is to help the disputing couple to become rational and responsible enough to cooperate toward making compromises acceptable to both. [...] Mediators are strictly neutral yet supportive toward both parties. Consequently the husband and wife realize that the mediator will help them avoid having their emotions defeat rationality. [...] Issues alone are dealt with – not the underlying emotional aspects. It is felt that couples may have difficulty making major decisions about their lives while simultaneously expressing their related feelings.

(Coogler, Weber, & McKenry, 1979), p. 256-257.

Emery (2012) sier på sin side følgende om følelsenes betydning i mekling:

The goal is to help clients identify, experience, and make decisions based on their full range of feelings. Recognizing the anger behind depression, or the longing behind anger, does not mean that a client will act on the new emotion, or the old one. Rather, the goal is to help them to better understand their jumble of emotions, so they can make more rational decisions instead of emotionally impulsive ones. People cannot control all of their emotions intellectually, and trying to do so is a problem, not a solution. But divorcing parents can detach enough to make decisions that are not completely emotional. Ultimately, I ask them to do so for one reason: their children (p. 46 – 47).

Den terapeutiske dreiningen i familiemeklingsfeltet bidrar altså til å knytte meklingspraksisen nærmere psykoterapi, inkludert den økende interessen for tilknytningsteori og emosjonsregulering som preger psykoterapifeltet for tiden. I norsk sammenheng ser vi den samme tendensen hos for eksempel Gulbrandsen & Tjersland (2010), som peker på tre faktorer i effektiv mekling: (1) at mekleren tilbyr en klar, men fleksibel struktur for samtalene, (2) at mekleren styrer samtalen, med foreldrenes

samtykke, og (3) at mekleren er klar over, og om nødvendig tar opp, følelsesmessige og relasjonelle temaer.

Oppsummert viser meklingsforskningen at et høyt antall foreldrepar – mellom 50 og 85 prosent - kommer fram til avtaler, og at mekling sammenliknet med rettslig behandling er assosiert med mindre tidsbruk, lavere kostnader, en jevnere fordeling av samvær, at avtalene blir respektert i høyere grad, at foreldrene er mer fornøyde med prosessen og resultatet, bedre kommunikasjon og samarbeid mellom foreldrene, og at avtalene oppleves som mer rettferdige (Gulbrandsen & Tjersland, 2010; Kelly, 2010). At foreldrene gjennomgående er godt fornøyde med mekling fortolkes gjerne som at mekling bidrar til at foreldrenes relasjon blir bedre, at de blir mer i stand til å ta i betraktning den andre forelderens og barnas perspektiv, samt at meklingsprosessen styrker følelsen av eierskap til prosessen og løsningen (Kwiatkowski, 2014).

Det er imidlertid usikkert hva disse funnene egentlig sier om hvor effektivt mekling er. For det første kan de to gruppene foreldre som sammenliknes – de som mekler og de som møtes i retten – være ulike allerede før meklingen begynner. I de fleste studiene er meklingen frivillig og selvvalgt, noe som tilsier at de parene som møtes i mekling kan ha et lavere konfliktnivå og en høyere motivasjon for å finne løsninger; studier som viser at mekling i høykonfliktsaker gir svakere resultater styrker et slikt inntrykk (Gulbrandsen & Tjersland, 2010). Kelly (2004) sammenlikner studier hvor konfliktnivået er kartlagt på forhånd og konkluderer med at mekling fører til bedre samarbeid og mindre konflikt enn rettslig behandling, men også her framgår det at mekling har svake resultater i de mest konfliktfylte sakene.

Det andre problemet når det gjelder å vurdere effekten av mekling er knyttet til utfallsmål. Det er ingen klar enighet i feltet om hva som skal regnes som et godt resultat (Kelly, 2004). Dette gjør det vanskelig å sammenlikne meklingsmodeller og vurdere komparativ effekt, altså hvorvidt noen modeller og teknikker er mer effektive enn andre. Slike studier er følgelig svært sjeldne i feltet (Gulbrandsen & Tjersland, 2010; Kelly, 2004; Kressel, 2006; Wall, Stark, & Standifer, 2001). Ettersom begrunnelsen for mekling i så stor grad har vært at den bidrar til å forbedre barnas oppvekstkår gjennom å redusere foreldrekonflikt, har nettopp barnas tilpasning og psykiske helse blitt aktuelle

som en mulig målestokk for effekt. Forsøkene på å måle barnas tilpasning direkte, og på den måten unngå potensielt usikre slutninger fra foreldrenes fornøydhet med prosessen og samarbeidet til effekter for barna, har imidlertid gitt noen overraskelser. I sin oppsummering av forskningen på feltet viser Kressel (2006) at mekling gir gode resultater når man ser på brukerfornøydhet, inngåelse av avtaler og i hvilken grad avtalene følges, men at påstandene om effekt på barnas (og de voksnes) psykiske helse synes overdrevne. Den eneste studien som har vært gjennomført ved at foreldrepar ble tilfeldig fordelt til enten mekling eller kontrollgruppe viser på samme måte at mekling hadde stor positiv innvirkning på konfliktnivå, foreldresamarbeid og grad av kontakt med den av foreldrene barna ikke bodde hos, men man fant ingen sammenheng mellom meklingen og barnas psykiske helse (Emery, 2012).

Forskning på mekling i Norge gir funn som i hovedsak er sammenfallende med den internasjonale forskningen. Den første evalueringsstudien av mekling, utført allerede to år etter at obligatorisk mekling ble innført, tyder på at mekling fungerer etter hensikten i to av fem saker, men at den er til liten nytte i like mange saker fordi foreldrene allerede er enige, og i ytterligere én av fem saker der konfliktnivået er for høyt til at det oppnås enighet (Ekeland & Myklebust, 1997). Dersom mekling betraktes som et forebyggende tiltak for alle, må det sies å fungere etter hensikten, men meklingen er altså lite effektiv i de mest konfliktfylte sakene. Seinere studier styrker dette inntrykket. SINTEF-undersøkelsen fra 2011 viser at omlag halvparten av alle foreldrepar som møter til mekling oppgir et uendret konfliktnivå 8 måneder etter mekling, mens 15 prosent oppgir et *høyere* konfliktnivå 8 måneder etter mekling (Ådnanes et al., 2011). Videre viser Folkehelseinstituttets evaluering fra 2012 at 63 prosent av meklingene avsluttes etter kun én time, enten fordi foreldrene er enige eller fordi de ikke ser noen mulighet for at meklingen skal føre fram; samlet konkluderes det også her med at mekling ikke ser ut til å dempe konfliktnivået for særlig mange foreldre (Nilsen, Skipstein, & Gustavson, 2012).

Prosjektet *Konflikt og forsoning* (Rønbeck, 2008; Rønbeck, Hagen, & Haavind, 2010) utgjør et viktig unntak i forskningen på mekling i norsk sammenheng. I dette prosjektet inngår 80 prosent av foreldrene forlik, og ved oppfølging viser det seg at avtalene er mer varige, at foreldrene er mer fornøyde og at de har mindre konflikter enn etter rettslig

behandling (Rønbeck, 2008). På bakgrunn av disse oppsiktsvekkende resultatene ble behandlingsprinsippene gjort til hovedregel i barneloven fra 2004 (Rønbeck, 2008). Ettersom denne studien skiller seg så sterkt ut resultatmessig og har fått stor betydning for praksis og i legitimeringen av mekling i Norge er det nødvendig å gå nærmere inn på de funnene som ble gjort og hvordan disse kan fortolkes.

Prosjektet Konflikt og forsoning

Hovedkonklusjonen i Knut Rønbecks (2008) doktorgradsarbeid *Konflikt og forsoning – en evalueringsstudie* er at rettslig mekling etter de prinsippene som ble prøvet ut i prosjektet "Konflikt og forsoning" i Indre Follo Tingrett fra 1997 til 2004 kan føre fire av fem barnefordelingssaker fram til forlik. Hovedprinsippet i modellen er at man "for det første innenfor en disiplinerende rettslig ramme, foretar en systematisk søken etter barnets beste og barnets opplevelsesperspektiv" (Rønbeck, 2008, s. 101). Modellen innebærer også at man "ansvarliggjør foreldrene på måter som bidrar til å øke deres innlevelse i hverandre som foreldre" (s. 102). Den økte forståelse mellom foreldrene og etableringen av et felles mål om å ivareta barnets beste framheves som suksessfaktorer ved modellen (Rønbeck, 2008; Rønbeck et al., 2010).

Hva slags samtaler er det så meklerne i "Konflikt og forsoning" har med foreldrene? Rønbeck (2008) og Rønbeck et al. (2010) presenterer i alt åtte kasusbeskrivelser som eksempler på de 109 sakene som inngår i evalueringsstudien. I Rønbeck (2008) er fem kasus valgt ut til å representere hver sine undergrupper i materialet. Kasus 1 representerer de 20 prosent av sakene som ikke lot seg løse, mens de fire andre representerer undergrupper av måter saker ble løst på. Sakene presenteres i form av kommenterende referat, og gjengir ikke ordrette utsagn fra samtalene.

Kasus 1 beskriver en situasjon der mor mener at barnet har et særlig omsorgsbehov som tilsier at bare hun kan ivareta omsorgen, mens far, sakkyndig psykolog og dommeren legger til grunn at barnet fungerer godt og har normale behov. Meklingen fører ikke fram fordi man ikke lykkes med å bringe mor til å dele forståelsen av at barnet er normalt. Det kommer derfor til hovedforhandlinger, hvor omsorgen tilfaller far.

Beskrivelsene av prosessen fram mot forlik i de øvrige sakene kan deles i to kategorier.

Kasus 3 og 4 løses ved at foreldrene skifter syn på hva som er til barnets beste, mens kasus 2 og 5 løses ved at partene innser at de ikke vil kunne vinne fram med sine krav.

I kasus 3 var det "forholdsvis lett å få fokuset vekk fra relasjonskonflikten og over på hvilke behov barnet har i denne situasjonen" (Rønbeck, 2008, s. 83). Far "erkjente at han hadde begrenset erfaring med å ta seg av så små barn" (s. 82), og at det måtte tas hensyn til at barnet ammet. Den sakkyndiges bruk av "utviklingspsykologisk kunnskap" (s. 83) antas å ha vært utslagsgivende for fars skifte av synspunkt. Også i kasus 4 ble partene enige fordi begge parter aksepterte sakkyndiges fagkunnskap og var villige til å gjennomføre en prøveordning. Mor var mye sint, og "Dette sinnet fikk hun uttrykke i enerom med meg i stedet for at det på en uhensiktsmessig måte kom til uttrykk i åpen rett" (s. 87). Saken presenteres som et eksempel på at partene kan trenge å bearbeide sin relasjon før de kan akseptere løsninger som i utgangspunktet synes enkle: "Slik jeg vurderer det, hadde det ikke vært mulig å formulere den endelige avtalen i det første rettsmøtet fordi det ikke var bygget noen grunnmur av tillit som en slik avtale i noen grad må hvile på" (s. 87).

I kasus 2 og 5 kommer ikke foreldrene nærmere noen delt forståelse av hverandre eller av barnets beste, men inngår kompromisser. Om kasus 2 heter det at "Partene ble ikke mer forsonlig innstilt til hverandre, men begge parter forsonet seg med løsninger de i utgangspunktet ikke ville akseptere" (s. 81); og i kasus 5: "Denne saken lot seg greit løse fordi det rettslige handlingsrommet ble greit definert og barnets posisjon ble tydeliggjort for faren som måtte innse at hans foreldreprosjekt ble urealistisk. [...] I denne saken oppnådde vi imidlertid ikke noen forsoning i betydningen av at foreldrene kom nærmere hverandre" (s. 89).

Som vi ser skjer endringen i partenes syn på "barnets beste" i kasus 3 og 4 som følge av innspill fra mekleren. Samtalene er lite beskrevet, men det synes klart at den forelderen som ga seg ikke bare har vært åpent uenig med den andre forelderen, men også med mekleren og dommeren. Ettersom mekleren og dommeren også ville ha vært involvert i en eventuell rettslig avgjørelse, må foreldrene ha forstått at de med stor sannsynlighet ville ha fått en dom mot seg, hvis de holdt fast på sine opprinnelige oppfatninger om barnets beste. Kasus 1 gir et eksempel på at nettopp dette skjer. Det er altså sannsynlig

at kasus 3 og 4, i likhet med kasus 2 og 5, kom til sin løsning ved at foreldrene oppfattet sin mulighet til å vinne fram som liten, og derfor ga seg, heller enn virkelig å endre syn på hva som ville være det beste for deres barn.

Ut fra beskrivelsene kan jeg vanskelig se at disse kasuspresentasjonene tjener som eksempler på at "en slik prosess [kan] åpne for empatisk inkludering av den andres behov og perspektiver i en felles løsningsstrategi og derigjennom skape grunnlag for forsoning" (s. 91). Det synes snarere som om foreldrene i *Konflikt og forsoning* gjør sine vurderinger av hvilke kompromisser det er mulig å få til, veid opp mot faren for å få en dom mot seg, tatt i betraktning de vurderingene den sakkyndige og dommeren har signalisert at vil bli lagt til grunn i retten.

De tre kasusbeskrivelsene hos Rønbeck et al. (2010) peker i samme retning. I den første forplikter foreldrene seg først til å legge stor vekt på det barnet sier til den sakkyndige. Barnet uttaler seg så i tråd med det mor har sagt, og faren "innser på denne bakgrunn at han ikke vil kunne vinne fram med sitt søksmål, og saken forlikes. Foreldrene kom ikke noe nærmere hverandre, men man oppnådde å etablere rettslig fastsatte rammer for omsorgsdeling rundt et konfliktfylt foreldreskap" (Rønbeck et al., 2010, s. 725). Også i kasus 2 brukes en forsøksordning som foreldrene forplikter seg til å ta konsekvensene av. Mor har hatt et rusproblem, men hevder å være rusfri, og går med på levere urinprøver. Når denne så er positiv, innser hun at "hennes krav om å få gutten tilbake er meningsløst" (s. 726). I den tredje saken ønsker mor å flytte ut av skolekretsen med barnet, men kan vanskelig argumentere for at hun ville synes det var i tråd med barnets beste dersom far på samme måte ønsket å fjerne barnet fra omsorgsbasen og nærmiljøet: "etter hvert synes hun å innse at kravet ikke kan føre fram [...] Hun er litt lei seg, men er enig i at hennes argumenter ikke er tunge nok" (s. 727).

Også disse tre sakene viser altså at den ene parten gir opp når utsiktene til å vinne fram blir borte, uavhengig av om de er enige i at avtalen ivaretar barnets beste. Slik jeg ser det viser altså *ingen* av de åtte kasusbeskrivelsene fra *Konflikt og forsoning* at meklingen har ført til at foreldre har utviklet en mer empatisk forståelse av hverandre eller barnet, eller at noen slik forståelse har fått betydning for utformingen av forliket. Meklingen framstår snarere som "muscle mediation" (Emery, Rowen, & Dinescu, 2014); i realiteten bruker mekleren og dommeren sin overlegne makt til å gi foreldrene et valg

mellom å slutte seg frivillig til en ordning, eller at retten uansett idømmer dem den samme ordningen.

Kunnskapsbehovet

Sett under ett viser den forskningen som har vært gjort at dagens meklingsordning sannsynligvis bidrar lite til å redusere alvorlige konflikter mellom foreldre.

Hovedargumentet for en obligatorisk meklingsordning – at den bidrar til ivaretagelsen av barnas beste ved å redusere foreldrekonflikt – er ikke godt underbygget. I et mindretall av høykonfliktsakene fungerer meklingen godt i den forstand at foreldrene kommer fram til skriftlige avtaler og sier at de er godt fornøyde med tilbudet. Det er imidlertid uklart i hvilken grad meklingen og avtalene faktisk bidrar til å ivareta barns psykiske helse på lengre sikt.

Til tross for de begrensede resultatene står meklingsordningen sterkt i Norge. Mekling er en høyt prioritert oppgave for familievernkontorene, og foreldre kan ikke søke om utvidet barnetrygd eller reise sak for retten uten å ha gjennomført mekling (Bufdir, 2014). Barneombudet og Domstolsadministrasjonen legger stor vekt på det potensialet som antas å ligge i meklingsordningen, og foreslår at den obligatoriske meklingen utvides fra dagens ene time til fire timer (Barneombudet, 2012; Langbach & Lindboe, 2013).

Ut fra den forskningen som foreligger er det rimelig å tenke seg tre mulige utviklingsløp for meklingsordningen.

Den første muligheten er at ordningen videreføres i sin nåværende form eller med mindre justeringer, for eksempel ved at antallet obligatoriske timer utvides. Det finnes ikke forskningsmessig belegg for å hevde at en slik videreføring av ordningen har stor betydning for mange barns psykiske helse, men på den annen side er brukerne av tjenesten i hovedsak godt fornøyde med tilbudet.

Et annet og mer radikalt grep vil være å avvikle dagens meklingsordning, og i stedet tilby frivillig mekling eller annen hjelp til å lage avtaler om omsorgen for barna. Det er sannsynlig at en avvikling av ordningen vil frigjøre betydelige ressurser ved familievernkontorene. Disse ressursene kunne ha vært brukt til å arbeide preventivt med konfliktfylte parforhold. En slik fullstendig avvikling av meklingsordningen vil imidlertid kunne medføre at flere foreldre blir værende i konflikt over lengre tid, og at

flere barn vil måtte leve med ustabile og uavklarte omsorgsordninger. Belastningen på rettsapparatet vil sannsynligvis øke.

Den tredje muligheten vil være å endre dagens ordning slik at mekling ikke lenger er obligatorisk, men at en skriftlig avtale om omsorgen fortsatt blir stående som en forutsetning for å kreve utvidet barnetrygd. Foreldre som har et lavt konfliktnivå eller som blir enige til tross for at de er i konflikt vil da kunne inngå skriftlige avtaler selv, for eksempel ved hjelp av en nettbasert tjeneste. De som har større konflikter eller av andre grunner ønsker hjelp til å utforme avtalen kan da bruke familievernkontoret, nettbaserte tjenester, egne advokater eller andre ressurser etter eget ønske. Delvis i tråd med en slik tredje mulige utviklingsvei arbeider Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir) for tiden med å utvikle en differensiering av meklingstilbudet. Det foreslås at foreldrene allerede ved timebestilling tilbys enten "avtaleveiledning" eller "mekling med barnesamtale" på grunnlag av en vurdering av konfliktnivået i saken (Bufdir, 2014B). I følge forslaget skal avtaleveiledningen fortsatt være et obligatorisk minimum. Et pilotprosjekt tyder på at et slikt differensiert tilbud, kombinert med digitalisering av selve avtalen, vil kunne effektivisere meklingen betydelig (Bufdir, 2014B).

Alle de tre mulige utviklingsløpene for veiledningsordningen innebærer et behov for å sette meklerne bedre i stand til å arbeide med de mest konfliktfylte sakene. Hvis mekling blir helt eller delvis frivillig, men fortsatt står som en forutsetning for trygdeytelser og eventuell rettslig behandling, vil klientellet i mekling sannsynlig bli forskjøvet. Meklerne vil møte flere høykonfliktsaker, som vil stille større krav til meklerne (Lundberg & Moloney, 2010).

Meklerne selv er minst fornøyde med sin egen innsats i høykonfliktsakene, og etterspør egnede teknikker og metoder i møte med disse (Ådnanes et al., 2011). Forskningen på psykoterapi og familieterapi viser imidlertid at spesifikke teknikker og metoder sannsynligvis bidrar lite til effekten av terapi, mens de faktiske virksomme faktorene er felles for alle effektive behandlingsformer (Sprenkle & Blow, 2004; Wampold & Imel, 2015). Det er god grunn til å anta at de spesifikke faktorene bidrar minimalt til effekten også når det gjelder mekling (Gulbrandsen & Tjersland, 2010; Shaw, 2010).

Blant de virksomme fellesfaktorene har den nyere terapiforskningen særlig tatt for seg *terapeutfaktoren*, altså den innvirkningen trekk ved terapeuten selv har på effekten av terapi. Terapiforskning gjennom mange år har vist at ulike terapeuter oppnår ulik grad av effekt, selv om de arbeider med likt klientell og bruker samme metode (Wampold, 2015). Terapeuteffekten i studier av normal, ikke-eksperimentell praksis er beregnet til å ha en effektstørrelse¹ på 0.55, som regnes som en betydelig effekt; til sammenligning beregnes effekten av den spesifikke behandlingsmodellen i seg selv til 0.22, mens alliansen har 0.57 (Baldwin & Imel, 2013; Wampold, 2015).

Terapeuteffektens betydning har ført til stor interesse for forskning som sammenligner effektive og mindre effektive terapeuter. Så langt viser forskningen at de mest effektive terapeutene danner sterkere allianser med flere typer klienter og at de har interpersonlige ferdigheter som setter dem bedre i stand til å støtte klientenes endringsprosess, men også at de tviler mer på sine egne ferdigheter og trener mer på terapiferdigheter utenom selve terapisituasjonen (Wampold, 2015; Wampold & Imel, 2015).

Også innenfor meklingsfeltet finnes en begynnende interesse for å avdekke særtrekk ved "expert mediators" og deres praksis. Poitras og Raines (2013) har innhentet 175 meklere beskivelser av deres "best practices" i møte med vanlige utfordringer i mekling i flere ulike sammenhenger der mekling er aktuelt, også fra mekling ved samlivsbrudd. Studien viser særlig at meklere utforsker partenes interesser og perspektiver grundig, og tilpasser intervensjonene ut fra særtrekk ved den aktuelle situasjonen (Poitras & Raines, 2013).

Terapeuteffekten er knyttet til terapeuten personlig og synes å avspeile terapeutens måte å interagere på, altså en form for *håndlag* som ikke så lett lar seg definere i konkrete handlinger. Et godt håndlag innebærer å overskue en situasjon og forstå raskt og intuitivt hva den krever, og så være i stand til å agere effektiv. I forbindelse med eksperters ulike dyktighet i sin yrkesutøvelse er det relevant å se etter ulikheter i deres håndlag, som her vil omtales som deres *profesjonelle kunnskap*.

---

¹ Effektstørrelse er et mål på effekt av en behandling som beregnes ved å dividere differensen i skår på en skala som måler graden av vansker før og etter behandling med standardavviket av differensen. En

I motsetning til for eksempel faktakunnskap eller mestring av rutiner og prosedyrer preges profesjonell kunnskap av at den overskrider regler og retningslinjer og gir en intuitiv forståelse av situasjonen ut fra en dypere forståelse (Eraut, 1994). Kunnskapen er *heuristisk* snarere enn *kategorisk*. Dette innebærer at kunnskapen gir assosiasjoner og brede, halvt bevisste rammeverk for forståelse og handling, heller enn spesifikke instruksjoner (Eraut, 1994). Profesjonell kunnskap utvikles og endrer seg over tid gjennom at den profesjonelle engasjerer seg i en rekke enkeltsaker og reflekterer over deres betydning for forståelsen av fagområdet. Fortolkningen av erfaring utdyper kunnskapen og bidrar i sin tur til fortolkningen av videre erfaring, i en livslang læringsprosess (Eraut, 1994).

En måte å studere hvordan klinikere bruker profesjonell kunnskap vil være å observere detaljene i klinikernes interaksjoner med klienter i vanlig praksis. Inngående case-studier som de vi finner i psykoterapifeltet presenterer kunnskap i en form som er særlig egnet for utvikling av ekspertise innenfor komplekse fagområder. Case-studier i narrativ form gir klinikere en mulighet til å engasjere seg i materialet og integrere det i sin egen eksplisitte og implisitte kliniske kunnskap (Edwards, Dattilio, & Bromley, 2004; McLeod, 2010). Praktikere leser sjelden forskningsartikler, men opplever egen erfaring, teoretisk orienterte bøker og diskusjoner med kollegaer som mer relevante kilder til kunnskap for sin praksis (Boisvert & Faust, 2006; Cohen, Sargent, & Sechrest, 1986). Case-studier har likhetstrekk med disse mer kontekstsensitive, narrative framstillingene som klinikere trenger i et stort antall for å utvikle seg fra regelbaserte begynnere til eksperter (Flyvbjerg, 2006).

Sammenlignet med terapiforskning har forskningen på mekling ofte et relativt lavt detaljnivå. Forskningen presenteres i hovedsak i form av gjenfortellinger av kliniske erfaringer, beskrivelser av konstruerte, generiske kasus og statistiske sammenligninger av utfall. Litteraturen tilbyr i mindre grad direkte innblikk i faktisk praksis, for eksempel ved å gjengi transkribert materiale. I psykoterapifeltet finnes derimot en lang tradisjon for lingvistisk orienterte mikro-analyser av lyd- og videoopptak, som gir et svært detaljert bilde av klinisk praksis (Se for eksempel Ferrara, 1994; Labov & Fanshel, 1977; Peräkylä, Antaki, Vehviläinen, & Leudar, 2008; Pittenger, Hockett, & Danehy, 1960).

Min gjennomgang av evalueringsstudien Konflikt og forsoning (Rønbeck, 2008) understreker behovet for forskning som går mer detaljert inn i faktisk meklingspraksis. Beskrivelser av kasus kan være unøyaktige og misvisende, og gir klinikere et mangelfullt grunnlag for å utvikle sin egen profesjonelle kunnskap. Tatt i betraktning den store innvirkningen terapeutfaktoren har på utfallet av terapi, vil nettopp en slik utvikling av praktikerens profesjonelle kunnskap kunne ha stor betydning.

Formålet med studien

Hensikten med det herværende doktorgradsprosjektet er å frambringe kunnskap om meklingsprosessen som vil kunne være til nytte for praktikere i deres arbeid med de vanskelige høykonfliktsakene. Framstillingen bygger på transkriberte utdrag fra meklingsamtaler, og de tilhørende analysene bør betraktes som forslag til måter å integrere materialet i leserens kunnskapsbase. Framstillingen er primært skrevet med tanke på praktikere, men det foreslås også mulige retninger for videre forskning. Hovedspørsmålet som søkes besvart i avhandlingen kan formuleres slik:

Hvordan bidrar meklere til foreldrenes forhandlinger om det fortsatte foreldreskapet i obligatorisk meklings etter samlivsbrudd?

Metode

Utgangspunktet for doktorgradsarbeidet mitt var at jeg fikk tilgang til et allerede innsamlet materiale fra FORM-prosjektet ("Foreldremekling ved samlivsbrudd"), som ble gjennomført i 2008 (Gulbrandsen & Tjersland, 2013). FORM-materialet er et naturalistisk materiale av en type og et omfang som er unikt i meklingsforskningen. Materialet består av lydopptak fra 154 saker der det ble gjennomført i alt 291² timer meklings etter Barneloven og Lov om barn og foreldre. FORM-materialet dokumenterer "practice as usual", altså alminnelig meklings utført av sosionomer og psykologer, som er det tilbudet 75 prosent av alle separerende par får (Bufdir, 2014).

---

² Grunnet tap av teknisk utstyr mangler opptak og transkript fra én sak der det ble gjennomført 3 meklings timer. Saken er likevel tatt med i de statistiske analysene, ettersom kvantitative data i saken foreligger.

Forskerposisjon

Som forsker har jeg hatt en uavhengig posisjon i forhold til materialet og deltakerne i studien. Meklerne og foreldrene var anonyme for meg, og jeg hadde ingen annen tilknytning til FORM-prosjektet eller meklingsfeltet for øvrig enn at jeg hadde professor Tjersland som hovedveileder for doktorgradsarbeidet. Jeg har aldri fungert som mekler, men har min faglige bakgrunn fra terapi med individer, par og familier i døgninstitusjon, institusjon for rusmisbrukere, PPT, BUP, Barneverntjenesten, i et ambulerende team og i privatpraksis. Over en periode på om lag seks år arbeidet jeg omtrent tilsvarende halv tid med utredninger av barn og familier i forbindelse med fylkesnemndsaker og enkelte barnefordelingssaker. Jeg virket i denne perioden også som meddommer i retten og Fylkesnemnda. Jeg ble spesialist i klinisk voksenpsykologi i 2005, og har siden veiledet psykologer i videreutdanning til den samme spesialiteten. Arbeidsforholdet som stipendiat ved Psykologisk Institutt i Oslo strakte seg over fire år fra 2010 til 2014.

Materiale og utvalg

FORM-materialet består av lydopptak av meklingsamtalene, transkripter av en del av disse, og kartleggingskjemaer som meklerne og foreldrene fylte ut ved tidspunktet for meklingen, samt ved telefonintervjuer 18 og 36 måneder etter meklingen. Skjemaene omfatter kvalitative og kvantitative data om forhold ved foreldrene, barna, samlivet, bruddet og samarbeidet etter bruddet. Analyser av det kvantitative materialet presenteres i Wenke Gulbrandsens doktorgradsarbeid (Gulbrandsen, 2016).

I mitt doktorgradsarbeid har jeg valgt hovedsakelig å analysere lydopptak, mens jeg har lagt mindre vekt på materiale fra spørreskjemaene og intervjuene. Analysene mine bygger på de 38 sakene som var klassifisert som høykonfliktsaker. Utvalget er i stor grad styrt av min egen kliniske og forskningsmessige interesse for detaljene ved interaksjonen i nettopp høykonfliktsakene. Som tidligere gjort rede for mener jeg at særlig dette utvalget vil være godt egnet til å belyse forskjeller mellom gode og mindre gode manøvre fra meklernes side, og at en fordypning i disse manøvrene vil kunne bidra til en videreutvikling av leserens egen profesjonelle kunnskap.

Analyse

Det ligger i den kvalitative forskningsprosessens natur at den skifter retning underveis, etter hvert som forskeren endrer sine forutfattede meninger i møte med materialet og utvikler en ny forståelse av stoffets relevans. Også i mitt prosjekt har analysen av data vært en prosess som vanskelig kan sies å ha foregått i tråd med noen forhåndsdefinert prosedyre. Analyseprosessen har snarere vært en dynamisk interaksjon mellom mine forhåndsoppfatninger og data. Den følgende beskrivelsen av analyseprosessen er ment som en redegjørelse for denne dynamiske interaksjonen.

Den opprinnelige prosjektbeskrivelsen som fulgte søknaden om opptak i ph.d.-programmet angir at jeg planlegger å undersøke foreldrenes tilknytning til hverandre, slik denne kommer til uttrykk i meklingstimene, og hvordan denne henger sammen med det seinere samarbeidet om omsorgen for barna, vurdert på bakgrunn av oppfølgingsintervjuene. For å kunne vurdere sammenhengen mellom tilknytning og samarbeid tenkte jeg å utarbeide en operasjonalisering av fenomenet "tilknytning" som ville gjøre det mulig å tallfeste forekomsten av tilknytningsatferd på en skala. Det første skrittet i denne operasjonaliseringen skulle være å lytte til et antall samtaler og notere konkrete utsagn som ofte forstås som uttrykk for tilknytningsatferd i parterapi, for eksempel utsagn som innebærer avvising, emosjonell støtte eller et uttrykt ønske om å fortsette forholdet (Johnson & Whiffen, 2003).

Jeg lyttet til omtrent 15 timer av materialet og notert alle utsagn som virket relevante, men fant at foreldrene ganske sjelden uttalte seg på måter som lot seg kategorisere slik jeg hadde tenkt. Det virket svært vanskelig å skulle finne utsagn som opptrådte ofte nok i tilnærmet lik form til at de skulle kunne scores reliabelt av uavhengige observatører, slik målet må være ved utvikling av et scoringssystem.

På den annen side gjorde det emosjonelle klimaet i samtalene sterkt inntrykk på meg. Det var trist å høre den krasse, avvissende tonen som noen av foreldrene brukte overfor sin tidligere partner. Jeg hørte mange eksempler på sinne, sorg og desperat klamring, men også varme og omsorg. Jeg merket meg disse observasjonene som interessante, men hadde ingen formening om hvordan de skulle kunne innarbeides i klart definerte kategorier.

Mens jeg hørte på opptakene fra meklingstimene ble jeg stadig dratt mot boken *Kamp om anerkjennelse* (Honneth, 1996), som lenge hadde ligget ulest i hylla mi. Jeg

hadde kjøpt den mens jeg arbeidet klinisk med par i privatpraksis før jeg begynte i ph.d.-programmet, fordi jeg likte tittelen. Var ikke nettopp ønsket om anerkjennelse en drivkraft i konflikter mellom partnere, særlig når en anerkjennelse av den enes behov gikk på bekostning av den andres? Når den ene føler seg krenket, kan ikke den andre så lett gi denne følelsen legitimitet uten å miste anseelse selv. Den krenkede parten risikerer på sin side å måtte gi avkall på statusen som krenket, hvis han eller hun anerkjenner at den andres handling var legitim.

Jeg holdt ennå fast på ideen om å utforske tilknytningsatferd, men lesningen av Honneth (1996) pekte mot en annen analytisk strategi enn den kvantitative jeg hadde planlagt. Honneths (1996) arbeid fokuserer på den retoriske funksjonen til utvekslingene mellom partene, og analyserer de *retoriske ressursene* folk bruker i kampen, som å appellere til universelle prinsipper, vise at den aktuelle konflikten er en videreføring av urettferdighet, henviser til vitenskap og andre autoriteter, og så videre. Interessen for retorikk i sosiale konflikter ledet i sin tur videre til mer detaljerte analyser av naturlig forekommende samtaler, og dermed til diskursanalyse og konversasjonsanalyse.

Diskursanalyse

Diskursanalyse (DA) er en måte å undersøke hva mennesker gjør sammen med språk, og hvilke ressurser de bruker til å gjøre dette (Potter & Wetherell, 1995). Analysen bygger i stor grad på Austins (1962) beskrivelse av språkbruk som *talehandlinger*. Bruken av språket forstås som sosiale handlinger som inngår i ulike felles "building tasks", som å få noe til å framstå som viktig, å definere en relasjon mellom to eller flere, eller å anerkjenne hverandres identitet (Gee, 2011). I diskursanalyse betraktes deltakerne i samtalen som agenter med egne interesser og ulik adgang til ressurser som for eksempel spesiell kunnskap eller status (Potter & Wetherell, 1995). Samtaler er en form for rollespill der det å agere en rolle krever en viss bruk av språket og andre virkemidler, men også at andre anerkjenner berettigelsen av at en person spiller en viss rolle, og godtar måten den spilles på (Gee, 2011). For eksempel krever rollen "psykolog" at man kan vise til en viss kunnskap, som kan demonstreres ved at man bruker et visst fagspråk, men også at andre har anerkjent ens rett til å opptre i rollen, slik Helsedirektoratet gjør ved å utstede autorisasjon for psykologer.

Konversasjonsanalyse

Konversasjonsanalyse (CA) kan betraktes som en underdisiplin av diskursanalyse, med et mer direkte fokus på strukturelle aspekter ved samtalen, som turtaking, avbrytelser og reparasjoner av brudd i samtalen (Drew & Heritage, 1992). Metoden ble særlig utviklet av Harvey Sacks, som først studerte den sekvensielle organiseringen av samtaler (turtaking), og seinere også hvordan *institusjoner* organiserer samtaler – altså hvordan sosial handling er knyttet til sosiale strukturer (Hutchby & Wooffitt, 2008). Strukturen er ikke bare et sett av gitte rammer som begrenser brukerne. De som snakker sammen innenfor en institusjon bruker også rammene aktivt som ressurser til utformingen av sine handlinger. Når vi ordlegger oss i en aviskronikk, et vitneutsagn i retten eller blant venner på en restaurant bruker vi de betingelsene og forventningene som ligger i situasjonen til å gi utsagnene våre vekt og framstå som relevante for den posisjoneringen vi gjør i forhold til de andre deltakerne. Konteksten "fest" gir oss for eksempel mulighet til å etablere kontakt med andre på en annen måte enn konteksten "forretningsmøte", men det er de andres respons som bekrefter om deltakerne oppfatter situasjonen og initiativet likt. Gjennom sekvensiell analyse kan man se hvordan sekvenser av utsagn koordineres og gir mening til hverandre (Hutchby & Wooffitt, 2008). Meningen av en talehandling bestemmes av det som blir sagt før og etterpå; hvorvidt en talehandling lykkes eller ikke, bestemmes av den responsen den får (Hutchby & Wooffitt, 2008). En handling som for eksempel å gi en kompliment har først lyktes når mottakeren på en eller annen måte signaliserer en positiv bekreftelse av at komplimenten er mottatt, for eksempel ved å takke. Dersom mottakeren ikke svarer, eller svarer avvisende, får komplimenten en annen mening enn den konvensjonelle. Den interaksjonen som har gått forut for komplimenten kan for eksempel antyde at den har blitt oppfattet som en fordekt fornærmelse, eller at den er irrelevant for mottakeren.

Konversasjonsanalyse egner seg for analyse av alle typer samtaler, men brukes mye i undersøkelser av målorientert "institutional talk", altså i samtaler der minst én av partene representerer en institusjon og har en maktposisjon (Drew & Heritage, 1992). Både diskursanalyse og konversasjonsanalyse har vært brukt i analyse av familierapi, hvor metodene har vært framhevet som potensielt nyttige fordi de presenterer kunnskap i en form som klinikere opplever som relevant, og dermed overskrider gapet mellom forskning og klinisk praksis (Tseliou, 2013).

Prosedyreutvikling

For mitt prosjekt innebar dreiningen mot diskursanalyse og konversasjonsanalyse en betydelig metodologisk endring. Særlig var det frigjørende å gi opp letingen etter konkrete uttrykk for tilknytning mellom partene. I stedet vendte jeg tilbake til materialet og forsøkte å følge Drews (1995) anbefalte prosedyre for konversasjonsanalyse:

- Begynn med å transkribere et lydopptak og les/lytt "åpent", uten klare hypoteser eller fokus.
- Så, når du legger merke til et interessant fenomen, ser du etter flere eksempler som ligner på en eller annen måte.
- Se etter sekvensiell struktur – om fenomenet pleier å dukke opp på visse måter, steder eller tidspunkter, og om det har en eller annen funksjon som et "trekk" i samtalen; prøv å finne strukturer i samtalene som synes å henge sammen med fenomenet. Forsikre deg om at fenomenet er betydningsfullt for deltakerne – at det gir mening.
- Prøv å se hva som gir opphav til fenomenet, og hva det gir opphav til. Det er viktig å se etter unntak som kan stille spørsmålsteget ved den antatte funksjonen.

(Drew, 1995, s. 74, min oversettelse.)

Denne prosedyren bygger på tradisjonen fra Harvey Sacks, som anbefalte å begynne analysen med en "unmotivated looking"; man leter ikke etter noe spesielt, men leser materialet med en "CA-mentality", og ser hva som fanger interessen (Hutchby & Wooffitt, 2008). Man beskriver det som har fanget interessen med fokus på hva som kommer like før og følger like etter, undersøker om andre forekomster følger det samme mønsteret, og legger særlig vekt på eventuelle unntak, som kan gjøre det særlig tydelig hvordan mønsteret vanligvis fungerer (Hutchby & Wooffitt, 2008).

En slik konversasjonsanalytisk tilnærming åpner for en fri lytting til materialet, ubundet av forutfattede forestillinger, men også fri for ambisjoner om å "gjennomskue" materialet og finne en bakenforliggende mening. Som vi skal se senere var det nettopp

denne måten å lytte på som gjorde meg særlig interessert i begynnelsen av en meklingstime der mekleren avbryter foreldrene i en sekvens som i mange lignende tilfeller ville ha forløpt uavbrutt (Kjøs, Tjersland, & Roen, 2014).

Diskursanalyse kan gjøres på mange måter, men forløper ofte på måter som besvarer sju analytiske spørsmål, knyttet til de sju "byggeoppgavene" språket brukes til:

- A. Hvilke sosiale språk er i bruk? Hvilke grammatiske mønstre viser at de er i bruk? Blandes ulike sosiale språk, og i så fall hvordan?
- B. Hvilke sosialt situerte identiteter og aktiviteter brukes de sosiale språkene til å spille ut?
- C. Hvilke Diskurser [anerkjente måter å utøve visse sosiale roller på] trekkes inn? Hvordan brukes andre "ting" enn språk (følelser, interaksjoner, ikke-språklige symboler, etc.) til å vise fram sosiale identiteter og aktiviteter?
- D. Hvordan settes ulike Diskurser som er i bruk i forhold til hverandre her? Er for eksempel noen Diskurser overordnet og andre underordnet?
- E. Hvilke Konversasjoner [offentlige "samtaler", for eksempel lærebøker eller debatter i media] er relevante for forståelsen av språket her, og hvordan bidrar teksten eventuelt selv til disse Konversasjonene?
- F. Hvordan virker intertekstualitet i denne teksten? Hvilken funksjon har eventuelle kilder og referanser her?

(Gee, 2013, s. 60, min oversettelse.)

Gee (2013) foreslår en prosedyre der det til hvert av disse sju spørsmålene stilles underspørsmål om hvordan de som deltar i samtalen bruker seks ulike diskursive ressurser: Situert mening, sosiale språk, forestilte verdener, intertekstualitet, Diskurser og Konversasjoner. Det vil føre for langt her å presentere alle de 42 mulige spørsmålene som kan utledes av en slik prosedyre, og det er heller ikke meningen at en analyse skal omfatte alle disse. Forskeren står fritt til å velge hvilke hoved- og underspørsmål som synes relevante i møte med materialet.

Også diskursanalyse gir altså stor frihet innenfor vide metodologiske retningslinjer. I vår analyse av samtaler om "barnets beste" (Kjøs, Madsen, & Tjersland, 2015) var det særlig

aktuelt å ta utgangspunkt i spørsmålene om sosiale identiteter, bruk av Diskurser, rangordning av Diskurser, samt intertekstualitet. De mest relevante underspørsmålene var de som tematiserte situert mening, forestilte verdener (mulige scenarier) og Konversasjoner. Disse spørsmålene er ikke referert direkte i artikkelen, men dannet bakgrunnen for analysen.

Forskningsprosedyrene i diskursanalyse og konversasjonsanalyse synes umiddelbart lite egnet til å overbevise om at kunnskapen er sikker, i en tradisjonell vitenskapelig forstand. Resultatene kan ikke rapporteres i form av effektstørrelser eller signifikansnivåer, og troverdigheten kan ikke underbygges ved henvisning til at det har vært benyttet standardiserte prosedyrer. Det er altså grunn til å diskutere hvilken vitenskapelig status denne forskningen skal ha.

Men er det vitenskap?

Psykologifaget har helt siden begynnelsen stått med ett bein i naturvitenskapen og ett i humanvitenskapene. Like lenge har fagets utvikling bygget på bruk av både kvalitative og kvantitative forskningsmetoder – og den innbyrdes verdien av disse har vært debattert heftig. Psykologien har på denne måten stått midt i den diskusjonen om sannhetskriterier i forskning som har preget vitenskapen for øvrig.

I *Sannhet i humanvitenskapene* fra 1953 diskuterte den tyske filosofen Hans-Georg Gadamer hvilke sannhetskriterier som kunne legges til grunn i de humanistiske vitenskapene, til forskjell fra de kriteriene som dominerte i naturvitenskapene. Han peker på at humanistisk vitenskap ofte har mer felles med “kunstnerisk intuisjon” enn med systematisk metode:

Hukommelsen, fantasien, taktfølelsen, den musikalske følsomheten og den felles erfaringen som er nødvendig, er ofte av en helt annen type enn de apparatene som naturvitenskapsmennene trenger, men et instrumentarium er det, like fullt. Den viktigste forskjellen er at dette instrumentarieret ikke kan erverves, men oppstår når man setter seg selv inn i den store tradisjonen som utgjør menneskets historie.

(Gadamer, 2003, s. 10.)

Med dette, forklarer Gadamer, menes at den strenge metodologien fra naturvitenskapene krever det umulige når den overføres til humanvitenskapene. Gadamer mener at en teori må aksepteres som sann hvis den er *logisk*; innenfor naturvitenskapen, hevder han, har det logiske kriteriet blitt erstattet med et *metodologisk* kriterium. Det greske ordet *methodos* betyr "veien å gå", og i naturvitenskapene skal denne veien beskrives slik at man kan gjøre den samme reisen om igjen, og komme til samme sted. Sannhet vurderes altså ut fra replikerbarhet. Men, sier Gadamer, det er umulig å kontrollere hvilke motiver som ligger bak beskrivelsen av "veien":

Ingen utsagn kan godtas ut fra innholdet alene. Et hvert utsagn er motivert. Et hvert utsagn hviler på premisser som ikke utsies av det selv. Bare når vi tar disse premissene i betraktning kan vi virkelig evaluere sannhetsgehalten i et utsagn. Jeg vil hevde at den ytterste logiske formen for slik motivasjon for utsagn er *spørsmålet*. Ikke bestemmelsen, men spørsmålet, er primært i logikken.

(Gadamer, 2003, p. 27.)

Forståelsen av sannhetsgehalten i et utsagn ligger i å forstå hvilket spørsmål utsagnet er et svar på, og hvordan dette spørsmålet besvares. I følge Gadamer vurderer den sanne humanvitenskapsmann den hermeneutiske funksjonen til et hvert utsagn, altså hvordan både spørsmålet og svaret inngår i en *situasjon* - en utveksling av utsagn. Spørsmålet i metodologien er ikke hvordan vi kan presentere ugjendrivelige bevis, men hvordan vi kan forstå et møte mellom to eller flere. Gadamer går så langt som til å kalle det "et mirakel" at det overhodet er mulig for oss å forstå hverandre, siden alle utsagn er fullstendig kontekstuelle. Produktet av dette mirakelet er ikke at vi blir overbevist om å dele den andres mening, men at det oppstår ny, felles mening mellom deltakerne i diskusjonen: "Sannheten ligger ikke i oss, vi inneholder ikke sannheten, men sannheten kan inneholde oss, i meningsfellesskap" (Gadamer, 2003, p. 32). Og, til slutt: "Det finnes ingen annen 'objektivitet' enn å frambringe den meningen som blir stående" (s. 37).

Det er ikke lett å oversette Gadamers ofte poetisk formulerte tanker til en praktisk anvendelig metodologi. Hans posisjon innebærer imidlertid en klar kritikk mot en *prosedyreorientert* tilnærming til vurdering av forskningsmetoder – altså en tilnærming der vitenskapelighet vurderes ut fra i hvilken grad forskningen utføres i henhold til angitte prosedyrer.

En annen tilnærming til kvalitativ metodologi er tvert imot å utforme prosedyrer som ligner de vi finner i naturvitenskapen.

Å omarbeide en observasjon til en vitenskapelig ”opdagelse” forutsetter at forskeren formulerer testbare hypoteser og tester disse empirisk i tråd med logiske og etterprøvbare prosedyrer. Denne sekvensen – observasjon, hypotesedannelse, hypotesetesting – har vært svært effektiv i kvantitativ forskning, og kan også gjøres til modell for kvalitativ forskning. Troverdigheten til analyser og teorier innenfor for eksempel sosiologi og antropologi har hvilt på en tilsvarende form for hypotesetesting. I følge Glaser og Strauss (1967) har sosiologien i forbindelse med tilpasningen til naturvitenskapens prosedyrer utviklet et verifikasjonsparadigme. Dette paradigmet har blant annet ført til en uheldig praksis som kalles ”examplig” – forskeren leter i data etter eksempler som verifiserer teorien, og dette fører til at teorien forblir statisk i stedet for å utvikle seg og utvides. Utviklingen av *Grounded Theory* var et forsøk på å motvirke nettopp denne typen teoretisk stagnasjon (Glaser & Strauss, 1967). Teori skulle ”grunnes” i data, slik at teorien kunne ”tre fram” (”emerge”) fra materialet selv, heller enn fra forskeren. Denne ”framtrekningen” eller ”opdagelsen” av teori skulle foregå systematisk og målrettet, heller enn tilfeldig, slik tidligere sosiologer som Robert Merton mente at teoridannelsen måtte bli utenfor et verifiseringsparadigme (Glaser & Strauss, 1967, s. 2). I likhet med legitimeringspraksisen innenfor kvantitativ forskning legges det altså opp til at troverdigheten til forskning ut fra *Grounded Theory* skal begrunnes med henvisning til presise metodebeskrivelser. Bare slik, mener forfatterne, kan prosedyren bidra til å løse det de beskriver som et hovedproblem i sosiologien, nemlig: “...closing the embarrassing gap between theory and empirical research” (Glaser & Strauss, 1967, p. vii).

Et viktig formål med prosedyren i Grounded Theory er altså å unngå at det blir forskeren selv som fyller ut gapet mellom empiri og teori. Glaser og Strauss (1967) foreslår *refleksivitet*, altså at forskeren er bevisst sine egne forhåndsoppfatninger og i størst mulig grad holder disse utenfor analysen, eller gjør rede for deres innvirkning. Samtidig anbefales en “theoretical sensitivity” – en evne og vilje til å innpasse den kunnskapen og de forestillingene man hadde på forhånd med det som trer fram fra data (Glaser & Strauss, 1967).

Boken *The Discovery of Grounded Theory: Strategies for Qualitative Research* (Glaser & Strauss, 1967) er utvilsomt den mest brukte kilden innenfor kvalitativ forskning. Den tilbyr et bredt utvalg av anvendelige forskningsmetoder og et fleksibelt rammeverk for analyse. De prosedyrene som foreslås hos Glaser og Strauss (1967) har i sin tur vært videreutviklet av mange forfattere, så vel i form av tilpasninger til konkrete studier som i systematisk utarbeidete prosedyrer (se Charmaz, 2014; Strauss & Corbin, 1990; Willig, 2009).

Gjennom alle de ulike formuleringene av forskningsmetoder og analytiske prosedyrer står det imidlertid fortsatt klart at spranget over gapet mellom empiri og teori forutsetter en viss kreativ innsats fra forskerens side. Elementet av *vurdering* lar seg ikke erstatte på noen overbevisende metode av noen prosedyre, dersom ambisjonen er å overskride rent deskriptiv kartlegging av ulike faktorer og forholdet mellom dem. Man kan lage prosedyrer for å samle inn og ordne data, men å *forstå* materialet unndrar seg en formell operasjonalisering.

Gadamer skriver i *Sannhet og metode* i 1960 at “å forstå er å anvende” (Gadamer, 2003). For eksempel en lovtekst eller en guddommelig åpenbaring forstås ved at de brukes, henholdsvis i en dom eller et frelsesprosjekt. Forståelsen vil måtte bli ny hver gang lovteksten eller åpenbaringen brukes, fordi konteksten er ny. En slik bruk av begrepet forståelse passer dårlig med den moderne vitenskapens selvforståelse som leverandør av objektiv viten. Den humanvitenskapelige hermeneutikken vil imidlertid kunne lages på nytt etter modell av den juridiske og den teologiske. Forutsetningen for en slik ny hermeneutikk, hevder Gadamer, er “erkjennelsen av at den romantiske hermeneutikken, som når sitt høydepunkt i den psykologiske fortolkningen, dvs. i utforskningen og avdekkingen av den andres individualitet, gir et altfor ensidig bilde av forståelsens problem” (Gadamer, 2003, s. 50). Vi kan ikke regne med at vår egen

forståelse av en tekst eller en annen ytring vil være den samme som avsenderens forståelse, men vi kan åpne oss for "det overlegne krav" som ytringen stiller. Å betrakte ytringens krav som overlegent innebærer at vi forholder oss til ytringen som *noe annet*, noe vi ikke kjenner fra før, men som vi etter beste evne må ta imot som det er. Vi svarer på dette kravet gjennom vår forståelse. Vi tilegner oss altså ikke tekstens betydning ved å ta den i besittelse, men ved å underordne oss tekstens krav.

Ut fra Gadammers hermeneutiske forståelse av sannhetsbegrepet vil en forståelse av en tekst, for eksempel en meklingsamtale, være vitenskapelig i den grad den kan gi *kunnskap til å være i*, altså at forståelsen av samtalen kan inngå i en meningsfull diskusjon og gi opphav til meningsfulle spørsmål og svar. Forståelsen kan altså være vitenskapelig ved at den bidrar til den typen kunnskap for praksis som vi tidligere har sett at kjennetegner profesjonell kunnskap.

En forskningsstrategi som egner seg for teoribygging ut fra case-studier kan bestå i at forskeren fordypet seg i data og finner yttergrensene av den eksisterende teorien; en slik fordypning må da være av en slik intensitet at forhåndsoppfatningene viker til side (McLeod, 2010). En slik fordypning krever tid og konsentrasjon, og kan bare oppnås med et lite antall saker, for eksempel i "single case"-studier der et primært kasus sammenlignes med ett eller noen få andre kontrasterende kasus (McLeod, 2010).

Enten den kvalitative forskningen foregår i henhold til fastlagte prosedyrer eller et mer intuitivt, improvisert forløp er den eneste garantien for vitenskapelighet at det kreative spranget fra empiri til teori oppfattes som *meningsfullt* – altså at det gir opphav til mening som kan romme deltakerne i den vitenskapelige diskusjonen på en måte som genererer ytterligere meningsfulle spørsmål og svar. Hvis forskningen ikke gir slik mening, og ikke lar seg føye inn i praktikerens profesjonelle kunnskap, er den, som det ble sagt i en opphetet diskusjon om diskursanalyse, "little more than a glorified pub discussion".

Oppsummering av artiklene

Meklingsvinduet

Den første artikkelen i doktorgradsarbeidet, *The Mediation Window: Regulation of Argumentation and Affect in Custody Mediation*, er en case-studie av en høykonflikt-sak som endte med at det ble inngått en skriftlig avtale etter fem meklingstimer. Ved oppfølging 18 måneder etter meklingen var foreldrene fortsatt godt fornøyde med samarbeidet om omsorgen for barnet.

Den aktuelle saken ble valgt ut til analyse med konversasjonsanalytisk metode fordi åpningen av samtalen brøt med mine forventninger til et normalt forløp. Mekleren stiller foreldre noen spørsmål om følelsene deres om bruddet, og dette følges av en rask, men moderat eskalering av følelsesuttrykk fra mors side, og korte korreksjoner fra fars side. I stedet for å forfølge følelsesuttrykkene avbryter mekleren med et spørsmål om hvor mange særkullsbarn foreldrene har i tillegg til fellesbarnet. Dette fokusskiftet bryter den emosjonelle eskaleringen og leder foreldrene inn i en forklaring om familiens praktiske organisering. Etter å ha notert meg denne noe abrupte avledningen fra meklerens side, fant jeg mange lignende eksempler gjennom resten av samtalen og tre av de påfølgende. I siste time, der selve avtalen blir skrevet, forekom ingen slike fokusskifter.

I tråd med konversasjonsanalytiske prinsipper undersøkte jeg hva som foregikk like før og like etter disse fokusskiftene, og fant at mekleren tok initiativ til fokusskifter når det emosjonelle nivået i samtalen enten var relativt høyt eller relativt lavt. Fokusskiftene styrte samtalen inn mot et middels høyt nivå av både emosjonsuttrykk og saksinnhold. Det er denne optimaltilstanden, der foreldrene er emosjonelt engasjert samtidig som de snakker saklig sammen, vi kaller "Meklingsvinduet". Begrepet er lånt fra medisin, der mange medikamenter har et "klinisk vindu" – en dosering der dosen er høy nok til å gi effekt, men ikke så høy at den gir uønskede virkninger.

På det institusjonelle planet har mekleren allerede tidlig i samtalen inntatt en sentral posisjon der hun fører ordet. Denne posisjonen gir henne mulighet til å regulere affektuttrykk og saksinnhold inn mot balansepunktet der foreldrene kan uttrykke følelser og samtidig forhandle effektivt om den videre omsorgen for barnet.

Case-studien avsluttes med en sammenligning mellom det mønsteret vi observerte i den aktuelle saken og et sammendrag av samspillsmønstre fra de øvrige 37 høykonfliktsakene i FORM-materialet.

Funnene fra studien er særlig relevante for diskusjonen om hvilken grad av kontroll meklere bør ha i samtaler. Mekleren har en sentral posisjon og styrer samtalen myndig i alle de 8 høykonfliktsakene som kommer til en omforent løsning i FORM-materialet³. Meklernes styring består i at de regulerer det emosjonelle nivået ned når det er for høyt, og opp når det er for lavt. Ved et for høyt emosjonelt trykk er det fare for at den ene eller begge foreldrene trekker seg fra samtalen, eller at de praktiske forholdene som må diskuteres kommer ut av fokus. Meklerne regulerer ved å styre temaet for samtalen inn mot mindre emosjonelt "varme" temaer. Når samtalen tvert imot blir for "kjølig" og foreldrene virker uengasjerte kan meklere øke engasjementet ved å vende samtalen mot mer omstridte temaer, eller mot foreldrenes følelsesmessige reaksjoner. I den aktuelle saken bruker meklere også sin sentrale posisjon som autoritet til å foreslå *kaukus* – at den ene parten forlater rommet for en stund, mens den andre snakker med meklere alene – når det emosjonelle klimaet er særlig vanskelig.

At meklere tok en myndig posisjon i de høykonfliktsakene der meklere førte fram til en avtale innebærer ikke nødvendigvis at meklere styring var avgjørende for at saken ble løst, eller at alle saker kan løses hvis meklere styrer. Funnet peker likevel på meklere sentrale posisjonering i samtalen som et interessant tema for videre utforskning, og gir eksempler på egnede strategier.

Begrepet "barnets beste"

Den andre artikkelen, "*Barnets beste*" i meklere ved *samlivsbrudd*, gir en diskursanalyse av hvordan begrepet "barnets beste" brukes i de 8 tilgjengelige høykonfliktsakene der det blir inngått omforente avtaler om omsorgen for barna. Begrepet "barnets beste" er uklart definert både juridisk og i psykologifaget. Samtidig viser begrepet til en verdi som står så sterkt i norsk offentlig samtale at det ikke gir mening å si at noe annet er viktigere eller at man er "imot". Begrepets uklare definisjon åpner for mange forestillinger om hvordan "barnets beste" kan og bør ivaretas, og hvem som er best egnet til å forvalte både begrepet selv og den praktiske utøvelsen som assosieres med det. Ikke minst skal meklere selv ivareta "barnets beste". Denne oppgaven er i følge

---

³ Det ble skrevet avtaler som begge foreldrene sto for i totalt 9 av de 38 høykonfliktsakene, men lydopptak mangler i én sak, som derfor ikke har vært tilgjengelig for analyse.

Barneloven hovedformålet med meklingsordningen, og dermed den viktigste legitimeringen av meklerens praksis.

Utspillene i diskusjonene om "barnets beste" lot seg ordne i tre kategorier: (1) Barnets behov, (2) Kunnskap om barnets behov og (3) I hvilken grad barnets behov er ivaretatt. Diskusjonene om barnets behov omhandlet praktiske og emosjonelle behov, slik foreldrene forsto disse, og hvordan disse kunne ivaretas. Disse diskusjonene kom imidlertid oftest raskt til å handle om hvilken relative status foreldrenes kunnskap skulle ha, og dermed hvem som var best egnet til å ha hoveddelen av omsorgen. Diskusjonene om i hvilken grad barnas behov var ivaretatt var preget av den samme relative posisjoneringen foreldrene imellom.

Vår analyse viser at begrepet "barnets beste" ved sin uklarhet innbyr til en konkurranse mellom foreldrene om posisjonen som den som best ivaretar dette idealet. Foreldrene endrer ikke i noe tilfelle mening om hvordan "barnets beste" helst bør ivaretas. I stedet for å forene foreldrene om en felles interesse fører diskusjonene til en større avstand mellom foreldrene, ettersom den enes posisjonering som best egnet til å ivareta "barnets beste" nødvendigvis innebærer en krenkelse av den andre. Ingen forelder kan godta posisjonen som den som er mindre opptatt av "barnets beste".

De mest relevante strategiene i diskusjonen om barnets beste er å vise til egne prestasjoner og kvalifikasjoner, som å ha prioritert omsorgen høyt, og å ha barnefaglig innsikt eller særlige personlige fortrinn. Mekleren betraktes som en potensiell ressurs i diskusjonen, og forsøkes trukket inn som autoritet av den ene eller begge foreldrene.

Vår konklusjon er at begrepet "barnets beste" snarere virket konfliktdrivende enn samlende i disse 8 sakene, til tross for at utvalget besto av saker der det ble inngått skriftlige avtaler.

Par i store konflikter har gjerne utviklet en form for dialog som virker gjensidig krenkende. Når temaet for dialogen i utgangspunktet er barnas behov, og foreldrene opplever å stå i et konkurranseforhold til hverandre, blir diskusjonen krenkende fordi foreldrene vanskelig kan unngå å stille spørsmålstegn ved hverandres forståelse for "barnets beste". Alminnelige og lite kontroversielle temaer som barnets behov for kontinuitet, forutsigbarhet og fysisk og relasjonell trygghet gir dermed opphav til en kamp om å definere ens egne fortrinn og den andres svakheter, heller enn en felles utforskning av konkrete løsninger som kan ivareta barnets spesifikke behov. Våre funn tyder på at mekleren gjør klokt i å styre oppmerksomheten mot aktuelle måter å ivareta

akkurat deres barns behov ut fra de forutsetningene som foreligger. Diskusjoner om begrepet "barnets beste" innbyr til posisjonering i forhold til et abstrakt ideal, snarere enn til samtaler om konkrete løsninger knyttet til barnas hverdag.

Alliansedannelse i mekling

Den tredje artikkelen, *Alliance Formation in High Conflict Custody Mediation: a serial case analysis*, presenterer en analyse av fem høykonfliktsaker som er meklet av samme mekler. Hensikten var å undersøke hvordan mekleren tilpasset strategiene sine i etableringen av arbeidsalliansen med ulike foreldrepar. Analysen av de fem sakene er forelagt den aktuelle mekleren, og vedkommendes kommentarer og refleksjoner er inntatt i diskusjonen av funnene.

Analysen bygger på konversasjonsanalytiske prinsipper, med utgangspunkt i alliansebegrepet som et *sensitizing concept*, altså som en rettesnor for analysen som samtidig understøtter utforskningen og utvidelsen av konseptet selv (Blumer, 1954). Alliansebegrepet ble brukt fordi noe av hensikten med studien var å undersøke hvordan dette sentrale begrepet fra psykoterapiforskningen kunne belyse meklingsprosessen, samtidig som utforskningen altså i beste fall kan bidra til å belyse noen aspekter ved selve begrepet.

Tre temaer peker seg ut i analysen av samtalerne: (1) meklerens styring av fokus, (2) validering av foreldrenes perspektiv og (3) samholdet mellom foreldrene.

Ved begynnelsen av samtalerne brukte mekleren "myke" intervensjoner til å styre foreldrenes turtaking inn mot et felles fokus på den praktiske ordningen av den fortsatte omsorgen for barna. Intervensjonene besto ofte i en form for høyttenkning som inviterte foreldrene til å engasjere seg i samtalen:

Jeg bruker ofte å forsøke å utforme skriftlige avtaler for å tydeliggjøre hvordan ting skal se ut. Men så er det ofte sånn at man sitter der og det er ikke det man har lyst til å bruke tiden til, så jeg må spørre dere, hvordan kan jeg være til hjelp for dere her dere er nå? Hva vil det være viktig for hver av dere å snakke om. Hvem skal jeg begynne med først?

(Case 3)

Samtidig validerte og utvidet meklerens foreldrenes perspektiver:

Slik jeg hører dere er dere begge opptatt av å finne løsninger som er gode for ham. [...] Hvis vi ser ett år fram, når amming ikke lenger er et tema, hva vil da være en god løsning?

(Case 1)

På samme måte styrte mekleren samtalen mot konkrete sider ved den framtidige ordningen heller enn å åpne for en videreføring av tidligere konfliktdrivende argumentasjon:

Så - det er en forutsetning, hvis vi, hvis vi - vi kan ikke ha utydelig avtale, for da blir det med en gang mistanker, og da blir det dårlig samarbeid. [...] Noe er godt, men noe av samarbeidet er ikke godt. Så - jeg tenkte som så at før vi begynner å snakke, eh, på en måte, [legger] planer for hvordan dette skal være, så må vi ha på plass hva som skal være spillereglene for samarbeidet. Blant annet kommunikasjon på telefon.

(Case 5)

Denne retningsgivende monitoreringen av prosessen ble understøttet ved at mekleren ga foreldrene skriftlige oppsummeringer etter samtale.

Mekleren var tilbakeholden med å påpeke eller ta opp foreldrenes samspillsmønster direkte. Styringen av fokus foregikk særlig ved at mekleren skiftet mellom langsiktige og kortsiktige mål, og mellom relasjonelle og praktiske temaer. Valideringen av perspektiver besto først og fremst i at mekleren inviterte foreldrene til å utdype det de sa, men også ved at mekleren selv bidro med perspektiver fra vitenskapelig kunnskap og klinisk praksis.

Et framtrekkende trekk ved de fem meklings sakene i dette utvalget var at samholdet mellom foreldrene varierte mye fra sak til sak. Samholdet mellom foreldrene utgjør en egen allianse som mekleren må ta hensyn til, i tillegg til den alliansen hen har

med hver av foreldrene. Styringen av fokus og valideringen av foreldrenes perspektiv gjøres ulikt i sakene, og synes å være tilpasset samholdet mellom foreldrene.

Selv om meklere tar hensyn til samholdet og synes å forsøke å styrke dette, ser vi få eksempler på meta-kommunikasjon i disse samtaler. Meta-kommunikasjon er en potent terapeutisk teknikk som fortrinnsvis brukes innenfor rammen av en trygg terapeutisk relasjon. Det er mulig at meklere tilbakeholder å bruke terapeutiske teknikker henger sammen med at mekling er obligatorisk, og at meklere dermed ikke kan forutsette et implisitte samtykke til å bruke slike mer inngripende teknikker. Mekleren uttalte selv at hen var opptatt av å gi meklingen mer tid ved å legge best mulig til rette for at de ville møte til flere timer. Valget av en lite påpekende eller konfronterende stil var en del av denne tilretteleggingen. Strategien synes å ha vært vellykket; meklingen i de aktuelle sakene foregikk over omlag dobbelt så mange timer som gjennomsnittlige meklingsforløp.

Etikk

Forskningen på data fra FORM-prosjektet er godkjent av Norsk Samfunnsvitenskapelig Datatjeneste og Regional Komité for Medisinsk Forskningsetikk. Alle deltakerne har gitt skriftlig samtykke til å delta, og alle utdrag fra meklingsamtaler er anonymisert.

Diskusjon

Det overordnede formålet med dette doktorgradsprosjektet var å undersøke hvordan meklere bidrar til foreldrenes forhandlinger om det fortsatte foreldreskapet i obligatorisk mekling etter samlivsbrudd. Hensikten med undersøkelsen var å bidra til den kunnskapen meklere trenger for å gi et best mulig tilbud til foreldrene i høykonfliktsakene, og dermed beskytte barna mot konsekvensene av foreldrekonflikten. I tillegg kan funnene være relevante i diskusjoner om noen kliniske, forskningsmessige og politiske aspekter ved dagens meklingsordning.

De fire viktigste diskusjonene som berøres av funnene i doktorgradsarbeidet er etter min oppfatning (1) hvordan "sivilisering" av meklingsamtalen bidrar til arbeidsalliansen, (2) hvordan meklingen ivaretar hensynet til barna, (3) hvorvidt mekling bør være obligatorisk, og (4) hvilken kompetanse meklere bør ha for å kunne være til hjelp i høykonfliktsakene.

1. Alliansebygging gjennom sivilisering av samtaler

Som i psykoterapi må det antas at utfallet av mekling i stor grad avhenger av kvaliteter ved den *alliansen* mekleren og foreldrene etablerer med hverandre, heller enn av særtrekk ved ulike meklingsmodeller (Wampold & Imel, 2015). I Bordins (1979) formulering består arbeidsalliansen av tre komponenter: et emosjonelt bånd mellom terapeuten og klienten, enighet om hvilke oppgaver som skal løses i terapien, og enighet om målene for terapien. Hvor sterk arbeidsalliansen er avhenger av hvor godt klienten forstår sammenhengen mellom målet og en oppgave som skal utføres, og hvor godt oppgaven er tilpasset hennes evne til å arbeide med den (Bordin, 1983). Det er altså avgjørende at klienten opplever endringsarbeidet som *relevant* for den situasjonen hun står i og for målene hennes (Oddli & Kjøs, 2014). De viktigste terapeutferdighetene er derfor de sosiale ferdighetene som støtter opp under dannelsen av et slikt relevant arbeidsfellesskap. Forskning på erfarne terapeuter viser at disse er åpne og oppfatter komplekse sammenhenger effektivt, har god refleksiv og verbal kapasitet, og bruker disse ferdighetene til å oppfatte klientens emosjonelle tilstand og tilpasse sine egne emosjonsuttrykk etter denne (Wampold, 2010).

Mekling skiller seg fra ordinær psykoterapi ved at mekling innebærer et møte mellom tre personer, heller enn to. Dersom meklingen skal lykkes må det etableres en samarbeidsrelasjon mellom mekleren og hver av foreldrene, og mellom foreldrene. Å etablere og vedlikeholde slike treveis allianser stiller terapeuten eller mekleren overfor særskilte utfordringer (Emery, 2012; Horvath, Symonds, & Tapia, 2010; Knobloch-Fedders, Pinsof, & Mann, 2004; Pinsof, 1994). I norsk sammenheng skiller mekling seg også fra terapi ved at meklingen er obligatorisk, og at det dermed ikke uten videre kan forutsettes at partene er motivert for noe endringsarbeid, eller for å inngå i en arbeidsallianse overhodet.

Funnene fra vår forskning gir eksempler på meklers strategier for å etablere en arbeidsallianse i situasjoner der foreldrene er i konflikt og ikke nødvendigvis er motivert eller har høye forventninger til meklingen. Lav motivasjon og en høy grad av ubehag tilsier at faren for brudd er stor, noe som gjenspeiles i at meklingen ble avbrutt etter kun én time i 14 (36,8 %) av de 38 høykonfliktsakene i materialet.

Fra foreldrenes synspunkt avhenger en vellykket mekling av at begge får uttrykt sine egne synspunkter og hører den andres. Tatt i betraktning at samtalen dreier seg om foreldreskap og barnas framtidige ve og vel, som vil være blant de viktigste temaene i de fleste foreldres liv, krever meklings situasjonen en betydelig selvkontroll og utholdenhet. Stress og negative følelser kan gi "tenning" og føre til impulsive og fiendtlige utspill som "varmer opp" konflikten til et nivå der oppmerksomheten snevres inn og ubehaget stiger, med brudd i samtalen som ytterste konsekvens (Mischel, DeSmet, & Kross, 2006). Å være oppmerksom på foreldrenes emosjonelle tilstand og tilpasse "temperaturen" i samtalen etter denne gir foreldrene en bedre mulighet til å håndtere situasjonens krav til fleksibel oppmerksomhet og utsatt behovstilfredsstillelse. En av meklerens oppgaver er derfor å "kjøle ned" de impulsive tendensene som gjerne aktiveres i konflikt, og legge til rette for mer langsiktig planlegging (Mischel, DeSmet, & Kross, 2006).

Som vist i vår studie av Meklingsvinduet består meklerens oppgave ikke bare i å "kjøle ned" en opphetet diskusjon som ikke gir rom for forhandlinger om saksinnhold. Vårt kasus viser en situasjon der den ene forelderen er så følelsesmessig engasjert at dette gjør det vanskelig å snakke om konkrete løsninger, samtidig som den andre er så lite følelsesmessig engasjert at de relasjonelle omstillingene som følger av samlivsbruddet ikke kan bearbeides. Mekleren griper inn i situasjonen ved å "fyre opp" under det emosjonelle innholdet når partene trekker seg tilbake følelsesmessig og snakker tilsynelatende uengasjert om praktiske detaljer, og "kjøler ned" ved å fokusere på det praktiske når følelsene ser ut til å ta overhånd.

En siviliseringsprosess?

Hvis vi hever blikket fra de foreliggende eksemplene og meklingsfeltet generelt, finner vi en interessant parallell til utviklingen innenfor sosiologi og historie, hvor man lenge har studert den generelle siviliseringsprosessen som har preget det meste av verden de siste fem hundre årene. Særlig i deler av den vestlige verden har denne prosessen endret det sosiale livet gjennom sterkere vektlegging av den enkeltes behov og rettigheter, og redusert privat bruk av vold (Pinker, 2011). På et samfunnsnivå har denne utviklingen vært oppnådd ved at makt har blitt samlet hos sterke sentrale myndigheter som har vært i stand til å innføre et relativt effektivt voldsmonopol, altså en tilstand hvor bare statlige organer som politiet og militæret har tillatelse til å utøve vold. På denne måten

ivaretar staten innbyggernes fysiske sikkerhet, og fritar dem fra behovet for (men også retten til) å forsvare seg med vold.

Kontrollen over privat bruk av vold har løpt parallelt med en generell undertrykking av sterke affektuttrykk. Når det etableres strenge regler for voldsbruk og affektuttrykk, åpnes det sosiale rommet samtidig for andre uttrykk for følelser, ettersom faren for at følelsesuttrykk skal eskalere til vold reduseres sterkt (Pinker, 2011). På denne måten blir det mulig å slippe følelsene, om enn i sivilisert form, inn i den rasjonelle samtalen. Siviliseringsprosessen innebærer altså ikke en undertrykking av følelser og at det rasjonelle blir enerådende, men at det åpnes for et dynamisk samspill der både rasjonalitet og emosjonalitet kommer til uttrykk (Pinker, 2011).

Man skal være forsiktig med å sammenligne prosesser på et samfunnsnivå med samtaler som foregår mellom tre personer, men siviliseringsprosessen er likevel en fristende metafor for struktureringen av meklingsamtalen. Når mekleren tar kontroll og tilbyr foreldrene et sikkert rammeverk for samtalen kan dette frigjøre dem fra defensive posisjoner, og på den måten bidra til en overgang fra en egosentrisk rettighetstenkning til en "Ethic of care" (Gilligan, 1993). I en omsorgsetikk er ikke det primære spørsmålet "Hva er rettferdig?", som i en "Ethic of Rights", men "Hvordan reagerer jeg?". En slik innstilling innebærer en gjensidig ivaretagelse av hverandre, ut fra en innlevd forståelse av den andres behov og hvordan disse er forbundet med ens egne responser.

Imidlertid kan en slik mer kompleks forståelse av samspillet mellom rasjonalitet og emosjonalitet vanskelig sies å ha fått gjennomslag i teoridannelsen på meklingsfeltet. Her forstås gjerne fornuft og følelser i stor grad som uavhengige krefter som konkurrerer om kontrollen over samspillet. En nestor i faget som Emery (2012) argumenterer for å gi følelsene større plass i meklingsprosessen, men skriver likevel:

Psychologists (and economists and philosophers) have long debated the respective roles of, and battles between, emotion and cognition, passion and rationality. The debates were answered for me in mediation. Emotion wins. Raw emotions are primal, powerful, irrational, confusing, and in the moment, often destructive and sometimes irresistible. Emotions are basic in evolution, in the brain, and in divorce (side 54 – 55).

Og videre:

While the emotions often are chaotic, parents and professionals can gain a degree of control by recognizing and legitimizing grief. In this way, parents can be helped to make less impulsive, more rational decisions that put children first, while allowing themselves the time to work through their loss, perhaps find meaning in it, and eventually integrate the painful experience into a new sense of self (side 61).

En slik framstilling viderefører en forståelse av fornuft og følelser som en dikotomi, og meklerens rolle som siviliseringsagent består da i å rydde vei for et fornuftens herredømme, gjerne gjennom en nærmest taktisk betinget anerkjennelse av følelsene.

En slik forestilling om at rasjonelle og mindre impulsive foreldre vil være bedre i stand til å sette barna først står i motsetning til Gilligans (1982) "Ethics of care", som innebærer at nettopp den følelsesmessige innlevelsen er en forutsetning for god ivaretagelse av den andres behov. Snarere enn å legge til rette for en mest mulig rasjonell beslutningsprosess vil en mer fullstendig sivilisering av meklingsamtalene innebære at det etableres et trygt rom der avgjørelsene kan tas ut fra hele spekteret av tanker og følelser, slik tilfellet var i saken som ga opphav til vårt begrep Meklingsvinduet (Kjøs, Tjersland, & Roen, 2014).

Undersøkelsen av fem saker meklet av samme mekler viser hvordan meklerens strategiske grep for å regulere det emosjonelle og saklige innholdet i samtalene tilpasses graden av samhold mellom foreldrene (Kjøs & Oddli, i revisjon). Innenfor parterapifeltet har man vært opptatt av betydningen av "split alliances", en tilstand der mekleren har en bedre allianse med den ene parten enn den andre, men det er uklart hvilken innvirkning dette har på utfallet (Horvath, Symonds, & Tapia, 2010). Graden av samhold mellom foreldrene har naturlig nok større innvirkning på utfallet av parterapi. Partnere som har gode følelsesmessige bånd, felles mål og er enige om de oppgavene som skal løses i terapien, oppnår bedre resultater (Escudero et al, 2008; Lambert, Skinner, & Friedlander, 2010).

FORM-materialet omfatter ikke datakilder som kunne ha gjort det mulig å estimere alliansen mellom foreldrene. Foreldrene har oppgitt i hvilken grad de er

uenige, men case-analysen av fem saker tyder på at graden av uenighet ikke nødvendigvis henger sammen med graden av samhold mellom foreldrene. I sak 1 og 2 klarte foreldrene å samarbeide godt til tross for dyp uenighet, mens foreldrene i sak 3 og 5 ikke ble enige til tross for tilsynelatende små meningsforskjeller. I sak 4 var uenigheten stor samtidig som samholdet virket svakt, og meklingen ble avbrutt etter kun én time.

Analysen av de fem sakene gir ikke noe tydelig svar på om samholdet endres i løpet av meklingen, mens saken som er analysert i artikkelen om Meklingsvinduet gir et klart inntrykk av at foreldre som i utgangspunktet sto langt fra hverandre følelsesmessig bringes langt nærmere en forsoning. Begge de aktuelle meklerne var tilbakeholdne med å uttrykke enighet eller uenighet med foreldrene, eller å vie spesiell oppmerksomhet til den ene parten framfor den andre. Meklerne utforsket begge foreldrenes perspektiver med tilsynelatende lik og nøytral interesse, også i saker der den ene eller begge foreldrene foreslo løsninger som vanskelig ville kunne forsvares barnefaglig.

Samlet gir vår studie inntrykk av at strategisk styring av det emosjonelle og saklige innholdet i meklingsamtalene kan bidra til en "sivilisering" som åpner for at foreldrene kan diskutere friere og åpne seg mer for hverandre. Foreldrenes grad av åpenhet vil rimeligvis avhenge av det samholdet de har seg imellom i utgangspunktet, men det ser også ut til at økt åpenhet i seg selv fremmer en dypere innlevelse, og dermed bidrar til at foreldrene i større grad kan ta hensyn til hverandres ønsker og behov i meklingen, heller enn kun å argumentere for sine egne rettigheter.

2. Ivaretar meklingen barna?

Datagrunnlaget for denne doktoravhandlingen gir ingen konkrete opplysninger om hvordan det har gått med barna etter meklingen. Vi vet imidlertid at 53 % foreldrene sier seg godt fornøyde med meklingsprosessen ved oppfølging 18 måneder etter. I høykonfliktsakene er 34,3 % godt fornøyde, mens 44 % svarer at meklingen var "verken til nytte eller ulempe" – og 14 % sier at meklingen var mest til ulempe. Videre har 28,3 % av høykonfliktsakene gått videre til rettsvesenet, men det er ikke kjent hvor mange som har endt med dom (Gulbrandsen, 2016). Som en spekulasjon kan vi håpe at foreldrenes fornøydhet i en tredjedel av høykonfliktsakene også betyr at konflikten har avtatt, og at dette kommer barna til gode. På den annen side har nesten like mange saker

gått videre til rettsvesenet, sannsynligvis som en følge av uløste konflikter og i verste fall en uavklart situasjon for barna. Samlet sett er det altså grunn til tilbakeholdenhet når det gjelder antakelser om meklings innvirkning på barns ve og vel. Det inngås et moderat antall avtaler i høykonfliktsaker; vi har ingen kontrollgruppe som kan antyde i hvilken grad avtalene virkelig er et resultat av meklingsen; og vi kjenner ikke effekten av avtalene på barnas hverdag og videre psykososiale utvikling.

Den viktigste begrunnelsen for meklingsordningen er den godt vitenskapelig underbygde antakelsen om at foreldre som samarbeider godt er bedre i stand til å utøve god omsorg for barna sine. Uavhengig av usikkerheten om meklingsen effekt er det rimelig å tenke at samarbeidet mellom foreldrene vil være lettere dersom foreldrene deler oppfatning om barnas behov, og hvis oppfatningene er realistiske. En delt forståelse av barnas behov har derfor stått som et mål – og som et middel – i nyere meklingsmodeller. Forutsetningen om at foreldrenes felles forståelse av barnas behov kan bidra til at de overskrider konfliktene sine er for eksempel et hovedpunkt i Konflikt og forsoning (Rønbeck, 2008). Som vi har sett gir verken Konflikt og forsoning eller FORM-prosjektet overbevisende data som tilsier at meklingsen bringer foreldre betydelig nærmere en felles forståelse og et godt samarbeid i særlig mange saker. Disse funnene understøtter meklernes uttrykte behov for endringer i måten meklingsen foregår på.

De siste årene har barnefokusset innenfor meklingsfeltet ført til en økt interesse for høring av barn (se Barneombudet, 2013). Det har blitt utviklet en rekke metoder som skal sikre at barna får formidlet det de har å si på en trygg måte, og at foreldrene legger tilbørlig vekt på barnas perspektiv (se Ballard, Holtzworth-Munroe, Applegate, D'Onofrio, & Bates, 2013; Strandbu & Thørnblad, 2015).

Høring av barn forekommer sjelden i FORM-materialet. Av de 252 barna som inngår i materialet var 146 over 5 år gamle, og kunne ha vært aktuelle å snakke med. Kun 5 (3,4 %) av disse barna deltok i direkte samtaler med meklingsen. Ingen av de 32 barna i aktuell alder med foreldre som tilhørte høykonfliktgruppen møtte meklingsen.

Det lave antallet barn som inviteres inn til samtale i meklingsaker kan synes overraskende, tatt i betraktning Barnekonvensjonens Artikkel 12 (Barne- og familiedepartementet, 2003) og Barnelovens § 31, som fastslår at barn har rett til å uttale seg i saker som angår dem. Det har også lenge ligget en betydelig ideologisk verdi

i å bringe barneperspektivet inn i meklingen. Før oppstart av FORM-prosjektet ble det holdt en konferanse for de aktuelle meklerne der ulike måter å samtale med barn på ble diskutert. Temaet ble introdusert i første samtale i flere saker, men det ble i praksis sjelden til at barn møtte til samtale. Framtidig forskning bør gi mer detaljerte opplysninger om hvordan foreldre og meklere begrunner sine avgjørelser om enten å inkludere eller ikke inkludere barna direkte i meklingsprosessen.

Selv om barn i praksis sjelden snakker med mekleren tyder vår undersøkelse av begrepet "barnets beste" på at barnet likevel er implisitt tilstede i meklingen, i den forstand at 16 % av tiden brukes til å snakke direkte om barnas behov. Disse samtalene førte imidlertid ikke til at foreldrene endret sine oppfatninger om barnas behov og tilpasset avtalene deretter. Samtalene førte snarere foreldrene inn i dypere konflikt. De samtalene om barn som førte fram til klart formulerte punkter i avtalene dreide seg om konkrete løsninger på hverdagens praktiske utfordringer. Våre data gir ikke grunnlag for å vurdere hvorvidt de inngåtte avtalene ville ha vært mer tilpasset barnas beste, eller om de uløste sakene ville ha latt seg løse, dersom barna var tydeligere til stede i meklingen, for eksempel ved at de selv fikk uttale seg. De aktuelle føringene fra Barneombudet og utviklingen av nye metoder for høring av barn gir grunn til å etterlyse analyser som kan inngå i vurderingen av hvorvidt og eventuelt når barn bør inviteres inn i konkrete meklingsprosesser.

3. Bør mekling være obligatorisk?

I likhet med øvrig forskning på den norske meklingsordningen viser FORM-prosjektet at høykonfliktsakene utgjør et mindretall (24,7 %), og at resultatet av meklingen i disse er usikkert. Antallet høykonfliktsaker som ender i at det skrives avtale utgjør 9 % av det totale antallet meklingsaker i FORM-materialet. Når effekten av meklingen i de mest konfliktfylte sakene er så usikker og sannsynligvis beskjeden som den er, er det grunn til å stille spørsmålstegn ved om obligatorisk mekling er regningsssvarende, og om det er rimelig å pålegge alle foreldre å møte til mekling. Vår forskning kan ikke gi føringer for det verdivalget som ligger i å tilby (eller pålegge) mekling til alle ved samlivsbrudd, men funnene våre støtter ikke en legitimering av meklingsordningen som bygger på at den er til betydelig hjelp for foreldre i konflikt.

Vår studie tyder imidlertid på at foreldre i konflikt kan nyttiggjøre seg et tilpasset meklingstilbud, særlig i de tilfellene der foreldrene har et rimelig godt samhold til tross for bruddet. I de sakene vi har studert ser vi at foreldre som åpner seg for hverandre, og som engasjerer seg både følelsesmessig og saksorientert i samtalene, inngår omforente avtaler om den videre omsorgen. De foreldrene som står svært langt fra hverandre følelsesmessig har i hovedsak lite utbytte av meklingen, unntatt i saken der mekleren lykkes i å etablere et meklingsvindu til tross for en uavklart relasjon.

Ettersom meklingsordningen er obligatorisk kan vi ikke vite om foreldrene i de høykonfliktsakene vi har analysert ville ha oppsøkt et frivillig meklingstilbud, og om de eventuelt ville hatt nytte av dette. Analysen av de fem sakene som ble meklet av samme mekler tyder imidlertid på at en frivillig meklingsordning ville ha gitt mekleren mandat til å ta i bruk parterapeutiske teknikker i større grad. Hvorvidt slike teknikker ville ha bidratt til at de tre uløste sakene i dette utvalget ville ha blitt løst, kan vi bare spekulere om.

Videre forskning, som den utprøvingen av differensierte meklingsforløp som nå foregår i regi av Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir, 2014B), vil kunne antyde retningen for den videre utviklingen av meklingsordningen. Forslagene om å tilby nettbaserte tjenester til deler av avtalearbeidet virker imidlertid lovende. Siden en så stor andel av foreldrene oppgir et lavt konfliktnivå, og ofte møter til mekling med en ferdig skrevet avtale, er det sannsynlig at et nettbasert tilbud vil være tilstrekkelig for mange. Slike tilbud er allerede tilgjengelige for eksempel i Nederland og flere stater i USA. Nettbasert avtaleinngåelse kan være særlig nyttig for foreldre som er redde for å møte den tidligere partneren ansikt til ansikt etter et samlivsbrudd (Bollen, Verbeke, & Euwema, 2014). Flere studier tyder på at nettbaserte tjenester også kan gjøre det lettere å samarbeide om omsorgen etter et brudd (se for eksempel Becher, Cronin, McCann, Olson, Powell, & Marczak, 2015; Bowers, Thomann, Hardesty, & Hughes, 2011).

4. Meklerens kompetansebehov

Ingen av meklerne i FORM-materialet arbeidet ut fra manualer eller klart definerte modeller. Praksisen deres er i så måte typisk. Forskning på psykologers kliniske praksis viser at færre enn 10 % rutinemessig følger detaljerte manualer eller bruker

manualiserte intervensjoner i arbeidet med klienter (Becker, Smith, & Jensen-Doss, 2013). Det er også velkjent at de fleste terapeuter leser lite terapiforskning, og generelt finner forskningen lite praktisk nyttig (Morrow-Bradley & Elliott, 1986). I stedet bruker de sine egne mentale modeller for å danne seg en oppfatning av den kliniske problemstillingen og en passende intervensjon, og forhandler om disse forståelsene og intervensjonene med klientene (se Oddli & Halvorsen, 2012). Ettersom bruken av modeller og teknikker også utgjør en forsvinnende liten del av effekten av terapi, sett i forhold til terapeuteffekten, er det sannsynlig at forskningen kan være mer nyttig for klinikerne hvis den understøtter deres egne mentale og kliniske modellbygging, heller enn å definere spesifikke prosedyrer.

Doktorarbeidet mitt leder ikke fram til noen meklingsmodell, og foreslår heller ingen slike konkrete prosedyrer eller teknikker som meklere gjerne etterspør slike (se Ådnanes et al., 2011). I stedet antyder jeg en *meklerposisjon*, et *klinisk fokus* og en refleksjon om *kompetanseutvikling* som understøttes av den forskningen jeg har gjort.

Meklerposisjonen

Å utforme avtaler om den videre omsorgen for felles barn etter samlivsbrudd er en følelsesmessig vanskelig oppgave som også medfører store praktiske utfordringer for de fleste foreldre. Denne oppgaven skal vanligvis løses innenfor en ramme som foreldrene ikke har valgt selv, i en prosess som de ikke uten videre kan motsette seg å delta i. Dersom foreldrene skal åpne opp for å dele egne ønsker, behov og perspektiver, og for å ta imot den andres uten å gå i forsvar, føle seg krenket eller gå til angrep, er det avgjørende at rammen og prosessen føles trygg.

Mekleren har hovedansvaret for å gi denne tryggheten. Forskningen i dette doktorgradsarbeidet viser hvordan meklere raskt sørger for å ta kontroll over samtalen og sikrer at foreldrene opplever den som både engasjerende og trygg. Mekleren oppnår denne posisjonen ved å styre ordet og dermed kontrollere det emosjonelle og det saklige innholdet gjennom fokusskifter.

Mekleren understøtter alliansen mellom foreldrene ved å sørge for en mest mulig likeverdig og ikke-normativ utforskning av begge perspektiver. Likedelingen av interesse viser foreldrene at begge vil få slippe til med sitt perspektiv, samtidig som muligheten for at foreldrene skal føle at meklere har tatt side begrenses. Den

likeverdige utforskningen av perspektiver favoriserer heller ingen av partene ved at meklere for eksempel erklærer seg faglig enig med den ene av partene.

Når begge partene gis lik anledning til å uttrykke tanker og følelser innenfor et akseptabelt nivå av affektuttrykk, får begge også mulighet til å høre på den andre uten å måtte beskytte seg. Saksinnholdet som skal diskuteres reguleres på samme måte inn mot en akseptabel mengde og et relevant detaljnivå.

Rollen som disiplinerende og siviliserende ordstyrer gir meklere et utgangspunkt for å danne en arbeidsallianse med hver av foreldrene. Mekleren viser interesse og omsorg gjennom utforskningen og anerkjennelsen av hver av foreldrenes perspektiv, hjelper til med å definere mål og foreslår oppgaver som skal løses i meklingstimen eller mellom timer.

Å gå inn i en arbeidsallianse med foreldrene samtidig som man tilpasser det emosjonelle og saklige innholdet i samtalen krever en klok forståelse av hver av foreldrene og av forholdet mellom dem. Denne forståelsen oppnås ved innlevelse i foreldrenes særegne situasjon, og kommer til uttrykk gjennom empatiske responser på foreldrenes behov.

Klinisk fokus

Foreldre i konflikt trenger hjelp til å styre fokus inn mot konkrete punkter i en avtale om omsorgen for barna, men de har også følelsesmessige behov, ikke minst knyttet til relasjonen seg i mellom. De følelsesmessige behovene kan være svært framtrædende og overskygge den praktiske diskusjonen, eller de kan ligge mer latent og komme til syne i forbindelse med tilsynelatende enkle praktiske mål og oppgaver. Mekleren kan styre fokus for samtalen på måter som understøtter begge de nødvendige oppgavene – å finne praktiske løsninger og å bearbeide relasjonen.

Styringen av det kliniske fokuset kan bli særlig utfordrende når foreldrene konkurrerer om anerkjennelse på måter som innebærer at den enes gevinst blir den andres tap. I møte med slike samspill kan meklere velge mellom å meta-kommunisere om konkurransen, eller ved å dreie fokus mot den praktiske hverdagen. Den strategien som velges må passe til det implisitte eller eksplisitte mandatet som arbeidsalliansen gir, slik denne fortøner seg i det aktuelle tilfellet. En tilpasning ut fra mandatet må ligge til grunn for alle valg av fokus i meklingstimen.

Foreldrenes viktigste oppgave i meklingen er å ivareta barnets behov, slik foreldrene selv oppfatter disse. Foreldrenes relasjon kan imidlertid ha sterk innvirkning på foreldrenes vilje og evne til å anerkjenne den andre forelderens rolle i ivaretakelsen av barnas behov. Etersom foreldrerollen er en så viktig del av livet for de fleste foreldre, og meklingen innebærer en endring av denne rollen, vil diskusjoner om barnets behov ofte innby til en kamp om posisjonen som den forelderen som kjenner barnets behov best og er best i stand til å ivareta dem. Mekleren kan motvirke en slik splittende kamp mellom foreldrene ved å fokusere på de praktiske og kortsiktige oppgavene og målene knyttet til barnets konkrete hverdag.

Kompetanseutvikling

Jobben som mekler har mange likhetstrekk med jobben som psykoterapeut, og er sannsynligvis minst like faglig og følelsesmessig krevende. For noen meklere er det sikkert en ekstra belastning at mange av de mest konfliktfylte sakene ender med et lite ønskelig utfall, som brudd i meklingen eller at saken går videre til rettsvesenet. Kanskje denne belastningen er noe av motivasjonen for at meklere etterspør teknikker og metoder. Selv om mange av dem utvilsomt kjenner til forskningen som tyder på at fellesfaktorer, deriblant terapeutfaktoren, har langt større betydning for utfallet enn metoden, kan det føles betryggende å støtte seg på en metode.

Forskningen min er ikke egnet til å vurdere betydningen av metoder, siden ingen av meklerne bruker noen spesifikk metode. De studiene jeg har gjort gir heller ikke grunnlag for å formulere noen metode, men de kan antyde noen mer generelle retningslinjer, som beskrevet i avsnittene over. Disse generelle retningslinjene er mine refleksjoner over konkret observert praksis i et antall meklingsaker, og representerer et forslag til fortolkning av denne praksisen. I beste fall kan meklere integrere disse beskrivelsene av saker og refleksjonene over dem i sin egen profesjonelle kunnskap. Det er denne kunnskapen, bygget opp gjennom lang tid av egne erfaringer, lesning, refleksjon og diskusjoner, som til sist tas i bruk av mekleren i det faglig og menneskelig krevende møtet en meklingsamtale er.

Begrensninger

Det materialet som er analysert i forbindelse med denne doktoravhandlingen omfatter ingen innvandrerfamilier, og heller ingen par der partene er av samme kjønn.

I møte med foreldre med en annen kulturell bakgrunn enn en vestlig kan det være grunn til å undersøke foreldrenes forventninger til meklings situasjonen, og særlig hvilken autoritet de oppfatter at mekleren har i forhold til deres framtidige familiesituasjon.

Jeg har registrert at forskningen på området tidvis presenteres med et forbehold om at funnene ikke uten videre vil kunne overføres til foreldrepar der partene er av samme kjønn. Selv har jeg vanskelig for å forestille meg hvordan dette eventuelt vil gjøre en forskjell, men stiller meg åpen for andres erfaringer.

Konklusjon

Dagens meklingsstilbud ivaretar ikke i tilstrekkelig grad behovene til de barna som opplever de mest konfliktfylte bruddene. En effektivisering kan skje ved at meklerne videreutvikler de generelle terapeutferdighetene som trengs i møte med de familiene som trenger det mest, og retter sin innsats mot disse. De viktigste ferdighetene er å kunne etablere en god allianse med begge foreldrene og understøtte alliansen mellom dem, og å styre samtalen på en måte som fremmer en utveksling som gir rom for et passende nivå av emosjonsuttrykk og saklige argumenter, samt å holde samtalen samtidig konkret og relasjonsorientert, noe som blant annet oppnås ved å unngå diskusjoner som mest bidrar til at foreldrene posisjonerer seg i et splittende konkurranseforhold.

Videre forskning

Den gode praksisen til de beste meklerne bør analyseres videre med tanke på å beskrive virkningen av ulike manøvre de gjør, og særlig hvordan meklernes kunnskap, holdninger og personlige egenskaper setter dem i stand til å intervensere på måter som passer til det aktuelle foreldrepåret. Case-studier bør være særlig nyttige for meklere, siden disse bidrar i særlig grad til den formen for profesjonell kunnskap som meklerrollen krever.

Litteratur

Amato, P. R. (2000). The consequences of divorce for adults and children. *Journal of marriage and family*, 62, 1269-1287.

Ballard, R. H., Holtzworth-Munroe, A., Applegate, A. G., D'Onofrio, B. M., & Bates, J. E. (2013). A randomized controlled trial of child-informed mediation. *Psychology, Public Policy, and Law*, 19, 271-281.

Barneloven: https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1981-04-08-7/KAPITTEL_7#shareModal

Barneombudet (2013). *Barnets stemme stilner i stormen. Rapport*. Oslo: Barneombudet.

Barne- og familiedepartementet (2003): FNs konvensjon om barnets rettigheter. http://barneombudet.no/wp-content/uploads/2013/09/fns_barnekonvensjon.pdf

Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (2014A). *Barnets beste ved samlivsbrudd*. Oslo: Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet

Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (2014B). *Dimensjonering og organisering av familieverntjenestene - en evaluering*. Oslo: Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet

Barne-, ungdoms- og familieetaten (2014). <http://www.bufetat.no/familievernkontor/mekling/>

Becher, E. H., Cronin, S., McCann, E., Olson, K. A., Powell, S., & Marczak, M. S. (2015). Parents forever: Evaluation of an online divorce education program. *Journal of divorce and remarriage*, 56, 261-276.

Becker, E. M., Smith, A. M., & Jensen-Doss, A. (2013). Who's using treatment manuals? A national survey of practicing therapists. *Behaviour Research and Therapy*, 51, 706-710.

Bjånen, B. K. (2014). Ber små barn bo hos én forelder. *Vårt Land*,
<http://www.vl.no/mobile/samfunn/ber-små-barn-bo-hos-én-forelder-1.292771>

Blumer, H. (1954). What is wrong with social theory? *American sociological review*, 19, 3-10.

Boisvert, C. M., & Faust, D. (2006). Practicing psychologists' knowledge of general psychotherapy research findings: Implications for science-practice relations. *Professional Psychology: Research and Practice*, 37, 708-716.
<http://dx.doi.org/10.1037/0735-7028.37.6.708>

Bollen, K. N. L., Verbeke, A-L., & Euwema, M. C. (2014). Computers work for women: Gender differences in e-supported divorce mediation. *Computers in Human Behavior*, 30, 230-237.

Bowers, J. R., Thomann Mitchell, E., Hardesty, J. L., & Hughes, R. (2011). A review of online divorce education programs. *Family Court Review*, 49, 776-787.
DOI: 10.1111/j.1744-1617.2011.01413.x

Brandser, G. C. (2009). Pupper og politikk – Naturhistorien og (kjønns)forskjellens taksonomiske tilsynekomst. *Tidsskrift for kjønnsforskning*, 3, 141-159.

Braver, S. L., Ellman, I. M., Votruba, A. M., & Fabricius, W.W. (2011). Lay judgments about child custody after divorce. *Psychology, Public Policy, and Law*, 17, 212-240.

Charmaz, K. (2014). *Constructing Grounded Theory. 2. Edition*. Los Angeles: SAGE.

Cohen, L. H., Sargent, M. M., & Sechrest, L. B. (1986). Use of psychotherapy research by professional psychologists. *American Psychologist*, 41, 198-206.

Drew, P. (1995). Conversation Analysis. In Smith, J. A., Harré, R., & Langenhove, L. V. (eds.): *Rethinking Methods in Psychology*. London: SAGE publications.

Drew, P., & Heritage, J. (1992). Analyzing talk at work: An introduction. I Drew, P., & Heritage, J. (red.). *Talk at Work. Interaction in institutional settings*. Cambridge: Cambridge University Press.

Edwards, D. J. A., Dattilio, F. M., & Bromley, D. B. (2004). Developing Evidence-Based Practice: The Role of Case-Based Research. *Professional Psychology: Research and Practice*, 35, 589-597. doi:10.1037/0735-7028.35.6.589

Eekelaar, J. (1986). The emergence of children's rights. *Oxford Journal of Legal Studies*, 6, 161-182.

Ekeland, T. J., & Myklebust, V. (1997). *Foreldremekling. Brukarperspektivet*. Volda: Møreforskning.

Eraut, M. (1994). *Developing professional knowledge and competence*. New York: RoutledgeFalmer.

Ferrara, K. W. (1994). *Therapeutic ways with words*. New York: Oxford University Press.

Flyvbjerg, B. (2006). Five Misunderstandings About Case-Study Research. *Qualitative Inquiry*, 12, 219-245. doi: 10.1177/1077800405284363

Forening for sakkyndige psykologer (2014). *Samvær 0-3*. Oslo: Norsk psykologforening.

Forskrift om mekling: <https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2006-12-18-1478>

Foucault, M. (1977/1994). *Overvåkning og straff*. Oslo: Gyldendal.

Gadamer, H-G (2003). *Forståelsens filosofi. Utvalgte hermeneutiske skrifter*. Oslo: Cappelen.

Gee, J. P. (2011): *An Introduction to Discourse Analysis. Theory and Method. Third Edition.* New York: Routledge.

Gilligan, C. (1982). *In a different voice.* Harvard: Harvard University Press.

Gjønnnes, I. (2009). *Hensynet til barnets beste ved rettslige avgjørelser om hvor barnet skal bo fast.* Oslo: Masteroppgave, Juridisk fakultet.

Glaser, B.G., & Strauss, A. L. (1967/2006). *The Discovery of Grounded Theory: Strategies for Qualitative Research.* New Brunswick: Aldine Transaction.

Gordon, L. (2008). The perils of innocence, or what's wrong with putting children first. *The Journal of the History of Childhood and Youth*, 1, 331-350.

Gulbrandsen, W. (2016). *Obligatorisk mekling med foreldre i store konflikter: Vurderinger av utfall, konflikt drivende tema og hva som bidrar til at dialogene mellom dem kan fortsette.* Avhandling til doktorgraden i psykologi. Oslo: Psykologisk Institutt.

Gulbrandsen, W., & Tjersland, O. A. (2009). *FORM-prosjektet: Foreldremekling ved samlivsbrudd. Delrapport 1.* Oslo: UiO Psykologisk Institutt.

Gulbrandsen, W., & Tjersland, O. A. (2010). Mekling ved samlivsbrudd: en oversikt over effektstudier. *Tidsskrift for norsk Psykologforening*, 47, 705-714.

Gulbrandsen, W., & Tjersland, O. A. (2012). Hvordan virker obligatorisk foreldremekling ved store konflikter? *Tidsskrift for velferdsforskning*, Vol. 15, No. 2, 17-121.

Honneth, A. (1996). *Kamp om anerkjennelse.* Oslo: Pax.

Hennum, N. (2006). Likestillingens utfordring: Å avkjenne omsorg for barn. *Sosiologi i dag*, 36, 35-58.

Johnson, S. M., & Whiffen, V. E. (2003). *Attachment processes in couple and family therapy*. New York: The Guilford Press.

Kitterød, R. H. (2004). Samvær med barn etter samlivsbrudd: Hva svarer mor og hva svarer far? <http://www.ssb.no/samfunnsspeilet/utg/200402/08/>

Kjøs, P., Madsen, O. J., & Tjersland, O. A. (2015). "Barnets beste" i mekling ved samlivsbrudd. *Tidsskrift for Norsk Psykologforening*, 52, 570-579.

Kjøs, P., Oddli, H. W. O., & Tjersland, O. A. (submitted): Alliance formation in high-conflict custody mediation: A serial case analysis.

Kjøs, P., Tjersland, O. A., & Roen, K. (2014). The mediation window: regulation of argumentation and affect in custody mediation. *Journal of Divorce & Remarriage*, 55, 527-538.

Knobloch-Fedders, L. M., Pinsof, W. M. and Mann, B. J. (2004). The Formation of the Therapeutic Alliance in Couple Therapy. *Family Process*, 43, 425-442

Kwiatkowski, J., Burrell, A. N., Timmerman, L., & Allen, M. (2014). Meta-analysis of sex differences in process and outcome: satisfaction with divorce mediation. I Burrell, N., Allen, M., Gayle, B. M., & Preiss, R. W. (red.) *Managing interpersonal conflict. Advances through meta-analysis*. New York: Routledge.

Labov, W., & Fanshel, D. (1977). *Therapeutic discourse. Psychotherapy as conversation*. Orlando: Academic Press.

Langbach, T., & Lindboe, A. (2013). Bedre for barn ved konflikter. *Aftenposten*, 25. februar. <http://www.aftenposten.no/meninger/kronikker/Bedre-for-barn-ved-konflikter-7128781.html>

Lakoff, G. (1973): Hedges: A study in meaning criteria and the logic of fuzzy concepts. *Journal of Philosophical Logic*, Vol. 2, No. 4. [sidetall?]

Lansford, J. E. (2009). Parental divorce and children's adjustment. *Perspectives on psychological science*, 4, 140-152.

Lebow, J. L. (1983). Research assessing consumer satisfaction with mental health treatment. *Evaluation and Program Planning*, 6, 211-236.

Levitt, H. M., & Piazza-Bonin, E. (2016). Wisdom and psychotherapy: Studying expert therapists' clinical wisdom to explicate common processes. *Psychotherapy Research*, 26, 31-47. Doi: 10.1080/10503307.2014.937470

McLeod, J. (2010). *Case Study Research in Counseling and Psychotherapy*. London: SAGE Publications.

Mey, J. L. (2011): Pragmatikk: en sosial vitenskap [Pragmatics: a Social Science]. *Norsk filosofisk tidsskrift*, Vol. 46, No. 1, 6 - 19.

Mischel, W., DeSmet, A. L., & Kross, E. (2006). Self-Regulation in the Service of Conflict Resolution. In Deutsch, M., Coleman, P. T., and Marcus, E. C.: *The Handbook of Conflict Resolution. Theory and Practice*. San Francisco: Jossey-Bass

Morrow-Bradley, C., & Elliott, R. (1986). Utilization of psychotherapy research by practicing psychotherapists. *American Psychologist*, 41, 188-197.
<http://dx.doi.org/10.1037/0003-066X.41.2.188>

Noack, T. (2005). Langt flere barn opplever foreldrebrudd enn det skilsmissestatistikken viser. http://www.ssb.no/vis/magasinet/slik_lever_vi/art-2005-04-04-01.html

NOU 1977:35 Lov om barn og foreldre (Barneloven)

NOU 2008:9: Med barnet i fokus

NOU 2012: 5 Bedre beskyttelse av barns utvikling — Ekspertutvalgets utredning om det biologiske prinsipp i barnevernet <https://www.regjeringen.no/nb/dokumenter/nou-2012-5/id671400/?docId=NOU201220120005000DDDEPIS&ch=1&q=>

Oddli, H. W. (2016). Nytt av dekantering. *Tidsskrift for Norsk psykologforening*, 53, 134-138.

Oddli, H. W., & Halvorsen, M. S. (2012): Experienced Psychotherapists' Reports of Their Assessments, Predictions, and Decision Making in the Early Phase of Psychotherapy. *Psychotherapy*, Advance online publication. DOI: 10.1037/a0029843

Oddli, H. W., & Kjøs, P. (2014). Å gjøre endring relevant – alliansen som knutepunkt. I Benum, K., Axelsen, E. D., & Hartmann, E. (red.). *God psykoterapi. Et integrativt perspektiv*. Oslo: Pax.

Ot. prp. nr. 90, 2003-2004.

<https://www.regjeringen.no/nb/dokumenter/otprp-nr-90-2003-2004-/id179300/?docId=OTP200320040090000DDDEPIS&ch=1&q=>

<http://www.parliament.uk/about/living-heritage/transformingsociety/private-lives/relationships/overview/custodyrights/>

Peräkylä, A., Antaki, C., Vehviläinen, S., & Leudar, I. (2008). *Conversation Analysis and Psychotherapy*. Cambridge: Cambridge University Press.

Pinsof, W. M. (1994). An integrative systems perspective on the therapeutic alliance: Theoretical, clinical, and research implications. In Horvath, A. O., & Greenberg, L. S. (eds.). *The working alliance. Theory, research, and practice*. New York: Wiley.

Pittenger, R. E., Hockett, C. F., & Danehy, J. J. (1960). *The First Five Minutes. A Sample of Microscopic Interview Analysis*. New York: Paul Martineau.

Poitras, J. & Raines, S. (2013). *Expert mediators. Overcoming mediation challenges in workplace, family, and community conflicts*. Plymouth: Jason Aronson.

Potter, J., & Wetherell, M. (1995). Discourse analysis. I Smith, J. A., Harré, R., & Langenhove, L. V. (red.). *Rethinking Methods in Psychology*. Los Angeles: SAGE.

Raundalen, M. (2005). Åse Gruda Skard og kampen mot hardheten i barneoppdragelsen. *Tidsskrift for Norsk Psykologforening*, 42, 1091-1099

Rundskriv Q-02/2008. <https://www.regjeringen.no/nb/dokumenter/mekling-etter-ekteskapsloven-og-barnelov/id504100/>

Rønbeck, K. (2008). *Konflikt og forsoning – en evalueringsundersøkelse*. Doktoravhandling. Oslo: Det Samfunnsvitenskapelige fakultet.

Rønbeck, K., Hagen, T., & Haavind, H. (2010). Foreldreposisjoner i bevegelse: Fra fastlåst konflikt til utvidet omsorg og empati for egne barn. *Tidsskrift for Norsk Psykologforening*, 47, 720-729

Shaw, L. A. (2010). Divorce mediation outcome research: A meta-analysis. *Conflict Resolution Quarterly*, 27, 447-467. doi: 10.1002/crq.20006

Smith, L. (2010). Tilknytning og omsorg for barn under tre år når foreldre går fra hverandre. *Tidsskrift for Norsk Psykologforening*, 47, 804-811

Sprenkle, D. H. and Blow, A. J. (2004). Common factors and our sacred models. *Journal of Marital and Family Therapy*, 30, 113-129. doi: 10.1111/j.1752-0606.2004.tb01228.x

Store Medisinske Leksikon (2016). <https://sml.snl.no/effektstørrelse> (Nedlastet 1.7.16).

Stortingsmelding nr. 37 (2008). *Straff som virker – mindre kriminalitet – tryggere samfunn*. Oslo: Det Kongelige justis- og politidepartement.

Strandbu, A., & Thørnblad, R. (2015). Hva står på spill? - Barns deltakelse og budskap i mekling. *Fokus på familien*, 43, 271 - 291.

Strauss, A., & Corbin, J. (1990). *Basics of qualitative research. Grounded Theory procedures and techniques*. Newbury Park: SAGE.

Tjersland, O. A., & Gulbrandsen, W. (2010). Mekling ved samlivsbrudd: oversikt over modeller og ideologi. *Tidsskrift for Norsk Psykologforening*, 47, 692-700.

Tseliou, E. (2013). A Critical Methodological Review of Discourse and Conversation Analysis Studies of Family Therapy. *Family Process*, 52, 653-672.

doi: 10.1111/famp.12043

Walker, J. (2010). Family mediation: the rhetoric, the reality and the evidence. *Tidsskrift for Norsk Psykologforening*, 47, 676-687.

Wampold, B. E. (2015). How important are the common factors in psychotherapy? An update. *World Psychiatry*, 14, 270-277.

Wampold, B. E., & Imel, Z. E. (2015). *The great psychotherapy debate. Second edition*. New York: Routledge.

Willig, C. (2008). *Introducing Qualitative Research in Psychology*. Berkshire: McGraw Hill.

Østerberg, D. (1999). *Det moderne. Et essay om Vestens kultur 1740-2000*. Oslo: Gyldendal.

Ådnanes, M., Haugen, G. M. D., Jensberg, H., Rantalaiho, M., & Husum, T. L. (2011). *Evaluering av mekling etter ekteskapslov og barnelov*. SINTEF-Rapport A20162.

